

Izazovi malih i srednjih poduzeća u uvjetima Covid-19 krize

Rovis, Leticija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:143736>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski Fakultet
Preddiplomski stručni studij Poslovna ekonomija

**IZAZOVI MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA U UVJETIMA
COVID-19 KRIZE**

Završni rad

Studentica: Leticija Rovis

Mentor: Prof. dr. sc. Mihaela Mikić

Zagreb, srpanj, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i problem istraživanja	1
1.2. Svrha i cilj istraživanja	1
1.3. Struktura rada	1
2. MALA I SREDNJA PODUZEĆA	2
2.1. Pojam i određenje malih i srednjih poduzeća	2
2.2. Prednosti i nedostaci malih i srednjih poduzeća	3
2.3. Karakteristike poslovanja malih i srednjih poduzeća	4
3. POSLOVANJE PODUZEĆA U UVJETIMA COVID-19 KRIZE	7
3.1. Opis uzroka COVID-19 krize	7
3.2. Promjene u vanjskom okruženju poduzeća	9
3.3. Poslovanje u skladu s mjerama stožera	13
4. ANALIZA MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA POD UTJECAJEM COVID-19	19
4.1. Analiza pokazatelja poslovanja malih i srednjih poduzeća u uvjetima COVID-19 krize	19
4.2. Programi potpora poslovanju u uvjetima Covid-19 krize i njihova učinkovitost	26
4.2.1. Potpore Vlade Republike Hrvatske	26
4.2.2. Potpore Europske Unije	28
4.2.3. Učinkovitost potpora	31
4.3. Primjer poslovanja poduzeća "TIM ZIP d.o.o." pod utjecajem Covid-19	34
4.3.1. Poduzeće TIM ZIP d.o.o.	35
4.3.2. Utjecaj Covid-19 krize na poslovanje poduzeća	35
4.3.3. Korištenje potpora Vlade Republike Hrvatske i Europske Unije	36
5. ZAKLJUČAK	41
LITERATURA	43
POPIS TABLICA	48
POPIS SLIKA	49

1. UVOD

1.1. Predmet i problem istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada temelji se na opisivanju malih i srednjih poduzeća, definiranju virusne infekcije COVID-19, mjerama i potporama koje su koristila poduzeća te prikazivanju analize i konkretnog primjera srednjeg poduzeća u kojem se vidi kako je pandemija utjecala na poslovanje. Problem istraživanja se očituje u hrvatskom gospodarstvu i COVID-19 virusu koji je 2020. godine donio mnoge izazove u poslovanje svih poduzeća, ali osobito malih i srednjih.

1.2. Svrha i cilj istraživanja

Svrha ovog istraživanja je prikazati promjene i privremena rješenja vezana za poslovanje malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj¹ zbog pandemije koronavirusa. Ovaj rad ima za cilj pokazati kakav je novonastali virus imao utjecaj na poslovanje malih i srednjih poduzeća te koje su mjere i potpore bile nužne kako bi se očuvalo gospodarstvo RH.

1.3. Struktura rada

Prvo poglavlje rada uvodi nas u odabranu temu, a nastavlja se na strukturu od koje je rad sačinjen. Drugo poglavlje rada definira i pojmovno određuje mala i srednja poduzeća, prikazuje njihove prednosti i nedostatke te karakteristike poslovanja. Treće poglavlje rada bavi se definiranjem COVID-19 i promjenama u vanjskom okruženju poduzeća nastale navedenom virusnom infekcijom. Također, navode se mjere koje su donesene zbog novonastalog virusa i utjecale na poslovanje poduzeća u RH.

U četvrtom poglavlju su prikazani statistički podaci promjena koje su nastale kroz 2020. i 2021. godinu u poslovanju. Nadalje se u poglavlju navode potpore poduzećima kako bi se pomoglo gospodarstvu zbog pandemije te primjer poslovanja srednjeg poduzeća tijekom COVID-19 krize. Zadnje poglavlje rada zaključuje odabranu temu kroz spoznaje i preporuke do kojih se došlo istraživanjem literature koja je navedena na kraju.

¹ Nadalje u tekstu će se pisati skraćenicom RH

2. MALA I SREDNJA PODUZEĆA

Malim i srednjim poduzećima pripada značajna uloga u gospodarstvu. Kao i u ostatku svijeta, malo poduzetništvo je u RH najvažniji čimbenik razvoja zato što otvara nova radna mjesta, potiče samostalne poduzetnike i inovacije, povećava proizvodnju i izvoz te tako stvara dodanu vrijednost.² Više od 20 milijuna malih i srednjih poduzeća posluje samo u Europi.³ U većini država svijeta, kao i u RH, sektor malih i srednjih poduzeća zauzima najveći udio u broju poduzeća što nam potvrđuje podatak da je u RH 2019. godine bilo 99.7% malih i srednjih poduzeća te 0.3% velikih poduzeća. Struktura gospodarstva Hrvatske izrazito je stabilna.

2.1. Pojam i određenje malih i srednjih poduzeća

Biti poduzetnik znači preuzeti sav rizik koji dolazi kod ulaganja u određeni pothvat kojem je za cilj ostvariti zaradu. Poduzeća djelimo na mala, srednja i velika ovisno o mogućnostima ulaganja i visini kapitala. Kao što je prethodno navedeno, mala i srednja poduzeća čine većinu gospodarstva. Člankom 2. *Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva*⁴ definira se da malo gospodarstvo čine subjekti koji mogu biti pravne ili fizičke osobe koje trajno i samostalno obavljaju dozvoljene djelatnosti zbog ostvarivanja dohotka na tržištu odnosno dobiti. Mala i srednja poduzeća možemo definirati u skladu s različitim kriterijima, kako je navedeno u Tablici 1.

² Mikić, M.; Primorac, D.; Novoselec, T.(2014.) Influence of financing source on the small business performance, str. 284. Dostupno u: Books of proceedings, Zagreb, 2014., str. 283-294

³ Službena stranica Eurostat (2017). Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat> [21.04.2021.]

⁴ Narodne novine (2016). *Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva*. Zagreb: Narodne novine d.d., 29/02, 63/07, 53/12, 56/13, 121/16. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+poticanju+razvoja+malog+gospodarstva&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da> [21.04.2021]

Tablica 1: Definiranje poduzeća prema kriteriju broja zaposlenih, godišnjem prometu i aktivi/dugoročnoj imovini

Kategorija poduzeća	Broj zaposlenih	Godišnji promet	Aktiva/dugoročna imovina
Srednje	< 250	≤ 50 milijuna EUR	≤ 43 milijuna EUR
Malo	< 50	≤ 10 milijuna EUR	≤ 10 milijuna EUR
Mikro	< 10	≤ 2 milijuna EUR	≤ 2 milijuna EUR

Izvor: Hrvatska Gospodarska Komora (2021). *Vodič za definiciju malog i srednjeg poduzetništva u natjecajima za dodjelu sredstava iz fondova EU*. Centar za EU. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/vodiczadefinicijumalogisrednjegpoduzetništvaunatjecajimazaDodjelusredstavaizfondovauehgkanaliza0120144457b5747dec0a7.pdf> [21.04.2021]

Tablica 1 pokazuje određene veličine po kojima se vrši definicija poduzeća te se može primjetiti kako se vrijednosti godišnjeg prometa poduzeća razmjerno povećavaju s porastom broja zaposlenih osoba.

Nadalje, mala i srednja poduzeća možemo definirati prema udjelu u poduzeću, koji mora zadovoljiti uvjet za završnu kategorizaciju poduzeća. Uz glavne kriterije za definiranje malih i srednjih poduzeća iz Tablice 1., postoje i kriteriji definiranja prema povezanosti dvaju ili više poduzeća. Prema tim kriterijima poduzeća možemo definirati kao partnerska, povezana i neovisna te svaka od navedenih utječe na završnu definiciju poduzeća u jednu od kategorija malih i srednjih poduzeća.⁵

2.2. Prednosti i nedostaci malih i srednjih poduzeća

Rukovođenje poduzećem predstavlja konstantan proces pokretanja i usmjeravanja poslovnih aktivnosti s ciljem ostvarivanja zarade. Svako malo i srednje poduzeće je neovisno o veličini i djelatnosti. Naime, za svaki oblik poduzetničke aktivnosti postoje određene prednosti, kao i nedostaci, a koje ću navesti u nastavku.

⁵ Žager, K. (2013). *Osnovna obilježja i značaj malih i srednjih poduzeća u gospodarskom razvoju*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 20.

Mnoge prednosti malih i srednjih poduzeća proizlaze upravo zbog njihove veličine kao npr. tržišna prilagodljivost, jednostavnija komunikacija, bolja informiranost zaposlenih, poduzetnička samostalnost, nadzor i bolja kontrola nad poslovnim procesima, itd. Neke od ostalih prednosti su: obiteljsko zapošljavanje, inovativna ideja može donijeti dobru zaradu, omogućuje izazov, itd.⁶

Neki od nedostataka za poslovanje malih i srednjih poduzeća čine: veća odgovornost, financijska slabost zbog ograničenih financijskih resursa, veća fluktuacija zaposlenih, jaka ovisnost o konkurenciji i kretanju na tržištu, potreba za zapošljavanjem specijaliziranih poduzeća za određene poslove, mogućnost neuspjeha, itd.⁷

Upravo mala i srednja poduzeća su inicijator modernog gospodarstva, važna su za ekonomski i tehnološki razvoj, smanjuju nezaposlenost te potiču ekonomsko snaženje žena. Njihova glavna prednost u usporedbi s velikim poduzećima jest njihova veličina, a osobito u pogledu modernizacije i tehnološkog napretka. Ograničeni pristup resursima predstavlja jedan od uobičajenih problema s kojim se susreću mala poduzeća.⁸

2.3. Karakteristike poslovanja malih i srednjih poduzeća

Zbog raznih sličnosti u njihovom poslovanju, mala i srednja poduzeća se često gledaju kao jedinstvena cijelina. Kad govorimo o njihovim značajkama potrebno je napomenuti kako baš ona lako ostvaruju potražnju za uslugama i robama, što nije slučaj kod velikih poduzeća.

Mala i srednja poduzeća omogućuju običnim građanima pokretanje posla te imaju značajan utjecaj na razvitak nacionalnog gospodarstva, povećanje obujma proizvodnje i povišenje državnih prihoda. Vidljivo je iz prakse kako pokazuju izraženiju i dinamičniju spremnost za korištenje nove i modernije tehnologije.

⁶ Katusa, I. (2017). *Obilježja i značenje malih i srednjih poduzeća za hrvatsko gospodarstvo*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, str.15. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/agr:651> [06.05.2021]

⁷ Katusa, I. (2017). *Obilježja i značenje malih i srednjih poduzeća za hrvatsko gospodarstvo*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, str. 15-16. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/agr:651> [06.05.2021]

⁸ Mikić, M.; Milanović, B.M.; Bubaš, Z. (2021). Entrepreneurial Orientation, Strategic Networking and Croatian SMEs performance: A configurational approach. Dostupno u: Business Systems Research: International journal of the Society for Advancing Innovation and research in Economy, str. 237

Međutim, malo gospodarstvo još uvijek nije u cijelosti upotrebljeno. Propust se nalazi u pretpostavci da male tvrtke ne ulažu dovoljno u sektor marketinga. Iako mnoga hrvatska poduzeća danas imaju svoje službene internetske stranice, one su jednostavne i ne sadrže mnogo relevantnih podataka, ne iskorištavajući pritom najjeftiniji način promocije.⁹

Slika 1: Zaposlenost, ukupan prihod i izvoz u odnosu na veličinu poduzeća u 2018 i 2019. godini

Ekonomski kriterij valorizacije sektora	Veličina poduzeća							
	Mikro		Mala		Srednja		Velika	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Broj zaposlenih	255.819	286.603	238.392	249.826	184.278	183.189	261.465	250.158
Zaposlenost (udio) ⁶	27,2%	29,6%	25,4%	25,8%	19,6%	18,9%	27,8%	25,8%
Ukupan prihod (mil. kn)	102.094	126.003	172.766	189.187	161.166	165.172	315.134	315.765
Ukupan prihod (udio)	13,6%	15,8%	23,0%	23,8%	21,4%	20,7%	42,0%	39,7%
Izvoz (mil. kn)	10.432	12.379	29.671	31.064	37.874	36.739	69.205	71.273
Izvoz (udio)	7,1%	8,2%	20,2%	20,5%	25,7%	24,3%	47,0%	47,1%

Izvor: Službena stranica Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva (2021). Dostupno na: <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2021/01/Izvjescje-2020-HR-web.pdf%20str.7> [22.04.2021]

Iz Slike 1 možemo vidjeti da se u kategoriji mikro poduzeća povećala zaposlenost za 2% u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu. Također, malo povećanje broja zaposlenosti, za 0,4%, vidljivo je i kod malih poduzeća, dok su srednja poduzeća ipak zabilježila blagi pad broja zaposlenih u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu za 0,6%. Mikro, mala i srednja poduzeća u 2019. godini zaposlila su 74,3% od ukupno zaposlenih u poduzećima RH te je taj udio bio veći u odnosu na

⁹ Hrvatska Gospodarska Komora (2021). *Vodič za definiciju malog i srednjeg poduzetništva u natjecajima za dodjelu sredstava iz fondova EU*. Centar za EU. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/vodiczadefinicijumalogisrednjegpoduzetnistvaunatjecajimazadodjelusredstavaizfondovauehgkanaliza0120144457b5747dec0a7.pdf> [21.04.2021]

2018. godinu za 2,1%. Velika poduzeća, suprotno tome, su u 2019. godini smanjila udio zaposlenih u odnosu na prethodnu 2018. godinu za 2%.

Unatoč najmanjem udjelu zaposlenosti, velika poduzeća u 2019. godini ostvarila su najveće udjele u izvozu (47,1%) i prihodima (39,7%). Mikro poduzeća bilježila su minimalne postotke u 2019. godini u izvozu (8,2%) i prihodima (15,8%), ali je to napredak u odnosu na 2018. godinu kad je udio u izvozu iznosio 7,1% i prihodima 13,6%. Mala poduzeća imala su povećanje u ukupnim prihodima za 0,8% i u ukupnom izvozu za 0,3% u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu. Srednja poduzeća, kao i kod zaposlenosti, bilježila su pad ukupnih prihoda za 0,7% i pad ukupnog izvoza za 1,4% u 2019. godini u odnosu na prethodnu godinu.

Mikro, mala i srednja poduzeća su postigla 60,3% ukupnog prihoda i 52,9% ukupnog izvoza u 2019. godini na razini RH.

3. POSLOVANJE PODUZEĆA U UVJETIMA COVID-19 KRIZE

Pandemija koronavirusa, koja se prvi put pojavila u Kini 2019. godine, proširila se u više od 213 zemalja. Brzo širenje ovog virusa, uz milijune smrtnih slučajeva koje je prouzročio, utjecalo je na poslovanje mnogih poduzeća širom svijeta i globalnu ekonomiju općenito. Svi pokazatelji ukazuju na to da su ekonomski troškovi pandemije ogromni i osnovno je pitanje kako će se postići ekonomski oporavak.¹⁰

3.1. Opis uzroka COVID-19 krize

Koronavirus se pojavio 2019. godine u Kini, gradu Wuhanu, a nazvan je SARS-CoV-2 jer se radi o novom soju virusa koji do tada nije bio otkriven kod ljudi jer je poznatiji kao životinjski virus koji u rijetkim slučajevima prelazi na čovjeka. Bolest uzrokovana tim virusom nazvana je COVID-19, a virus se velikom brzinom počeo prenositi s jednog na drugog čovjeka. Zbog brzine širenja, kao i činjenice da virusna infekcija COVID-19 može dovesti do ozbiljnih i smrtonosnih ishoda, najugroženije su skupine starijeg stanovništva i osoba s popratnim bolestima i ugroženim imunitetom. Svjetska zdravstvena organizacija obznanila je hitnu međunarodnu situaciju 30. siječnja 2020. godine zbog suzbijanja širenja virusa.¹¹

Prvi slučaj zaraze virusom COVID-19 u RH je zabilježen 25. veljače 2020. godine. Epidemija je u RH službeno proglašena 11. ožujka 2020. godine¹² te je nedugo nakon osnovan Stožer Civilne Zaštite koji je zbog nedostatka kapaciteta u bolnicama i malog broja dostupnih respiratora, počeo donositi mjere za pokušaj smanjenja širenja COVID-19. Mjere za suzbijanje zdravstvene krize dovele su do COVID-19 gospodarske krize.

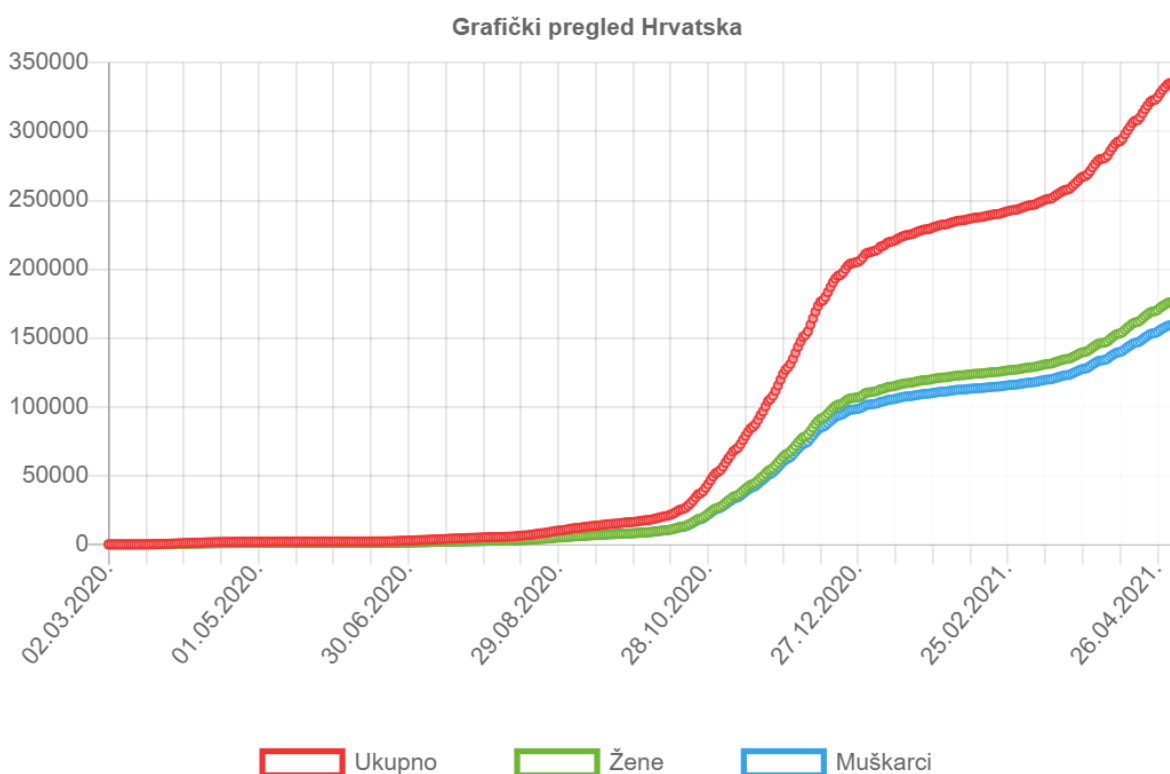
¹⁰ Kalogiannidis, S., Chatzitheodoridis, F., Kontsas S. (2020). An Eclectic Discussion of the Effects of COVID-19 Pandemic on the World Economy During the First Stage of the Spread. *International Journal of Financial Research*, 11 (6), str. 137-153. Dostupno na: <https://www.sciedu.ca/journal/index.php/ijfr/article/view/18624/11974> [06.05.2021]

¹¹ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_revizija.html [06.06.2021]

¹² Ministarstvo Zdravstva Republike Hrvatske (2020). *Odluka o proglašenju epidemije COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2*. Dostupno na: <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/2020%20CORONAVIRUS/ODLUKA%20O%20PROGLA%20C5%A0ENJ%20EPIDEMIJE%20BOLESTI%20COVID-19.pdf> [12.07.2021]

Dvije godine nakon pojave koronavirusa, napravljeno je provjereno cjepivo. Cijepljenje je dobrovoljno i besplatno, a provodi se sukladno definiranim glavnim skupinama prema Nacionalnom planu za cijepljenje protiv COVID-19. Tijek cijepljenja osoba uvelike ovisi o raspoloživosti cijepiva, iskazanom interesu za cijepljenje, ali i broju osoba koje se nalaze u prioritarnim skupinama. Planom je propisano prvo cijepiti službenike i umirovljenike domova za starije osobe i zdravstvene djelatnike, zatim pojedince koji imaju više od 65 godina i ljude koji boluju od kroničnih bolesti neovisno o dobi, te na kraju cjelokupno stanovništvo.¹³

Slika 2: Trenutno stanje zaraženih COVID-19 u RH

Izvor: Službena stranica Koronavirus Hrvatska (2021). Dostupno na:
<https://www.koronavirus.hr/> [06.05.2021] .

Na Slici 2 vidimo da se na početku pojave virusa i u idućih par mjeseci linija nije pretjerano varirala što znači da je bio sličan broj aktivnih slučajeva. Primjećujemo kako je u jesen 2020. godine broj zaraženih počeo naglo rasti, a taj je porast nazvan drugim valom COVID-19. Nakon

¹³ Službena stranica Koronavirus Hrvatska (2021). Dostupno na: <https://www.koronavirus.hr/> [06.05.2021]

toga, tijekom zime se opet ujednačio broj zaraženih i situacija se primirila. Nedugo nakon, u veljači 2021. godine krenuo je treći val koji je utjecao na ponovni eksponencijalni rast linije. Tokom pisanja ovog rada, nalazimo se u fazi „procjepljivanja“ stanovništva kojim očekujemo „početak kraja“ COVID-19 krize za ovu i naredne godine.

3.2. Promjene u vanjskom okruženju poduzeća

Vanjsko ili eksterno okruženje poduzeća uključuje sve faktore i kriterije koji se nalaze u njegovom poslovnom svijetu te vrše značajan utjecaj na njega. Ono predstavlja izvor resursa koji su poduzeću nužni za odvijanje internog ili unutarnjeg potencijala na zakonskoj razini. Poduzeće se konstantno mijenja sukladno eksternim okruženjem te je to razlog njegova održanja. Istovremeno, poduzeće ne može uvijek dobiti potrebne resurse iz vanjskog ograničenja zbog njihove ograničenosti, kao što je bio slučaj i kod situacije s COVID-19 krizom.

Vanjski poremećaji kao što su prirodne nepogode, a u koje ubrajamo i epidemije, utječu na poslovanje poduzeća na nekoliko načina. Takvi poremećaji poput ograničavanja i potpunog prestanka gospodarske aktivnosti vode prema promjenama u kretanju potražnje kao što utječu i na značajke likvidnosti poslovnih subjekta. Također, imaju veliki utjecaj na konkurentnost na međunarodnom tržištu te općenito na opstanak poduzeća, a utječu i na prekogranična kretanja robe i ljudi.¹⁴

Osjetljivost malih i srednjih poduzeća na vanjske čimbenike dokazuje da je u bilo kojoj državi svjetsko gospodarstvo ozbiljno narušeno "obustavljanjem" poslovanja na nekoliko mjeseci. U Hrvatskoj je karantena ili "lockdown" trajao 2 mjeseca te je mnogo utjecalo na poslovanje, pogotovo na vanjsko okruženje poduzeća. Ljudima je bio zabranjen izlazak iz svojih domova, osim ako je neophodno, većina je počela s radom „od kuće“ i svi su bili u strahu od novonastale situacije o kojoj tada nismo imali dovoljno informacija.

COVID-19 je značajno utjecao na izvoz i uvoz kako u RH tako i za međunarodno poslovanje. Poseban izazov koji je stavljen pred sve poduzetnike, a tako i na male i srednje, očituje se u

¹⁴ Stojčić, N. (2020). Učinci pandemije COVID-19 na izvoznu konkurentnost poduzeća prerađivačke industrije u Hrvatskoj. *Ekonomika misao i praksa*, 29 (2), str. 347-366. Dostupno na: https://hrcaj.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=360825 [10.05.2021]

indirektnim utjecajima krize koje uključuje zaostajanje uvoza i izvoza, a to se naposljetku reflektira na međunarodnu trgovinu. Premda je i ranije bilo epidemija prouzročeni virusima koje su imale velike utjecaje na gospodarstvo, nepredvidivost inducirana virusom COVID-19 rezultirala je potpuno novim i originalnim tehnikama opažanja poduzetništva.¹⁵

Zbog zatvaranja granica pojedinih država, nekolicina regionalnih trgovinskih blokova, kao i Europska unija, bili su primoreni promijeniti se unatoč ideji o slobodnom kretanju između zemalja na kojoj su zasnovani. Velik dio poslovanja odvijao se na međunarodnoj razini te je menadžerski kadar poduzeća bio naviknut na česta međunarodna poslovna putovanja i interakcije. Takvi poremećaji u dobavnim lancima postaju sve slabiji kako se stanje normalizira i kratkoročne su prirode, dok se promjene ponašanja potražnje očituju i nakon što poremećaj prođe te zahtjevaju od poduzeća da prilagodi dotadašnji obrazac poslovanja odnosno funkcioniranja.¹⁶

Nadalje, radi brzog širenja virusa poduzeća su bila primorena svoje poslovanje prebaciti u internetski format kako bi lakše pristupila kupcima, što je otežalo mnogim poduzećima koji su navikli poslovati "licem u lice". Zbog česte promjene epidemiloškog stanja u svijetu, još uvijek postoji neizvjesnost jesu li uvedene izmjene adekvatne ili su potrebne buduće korekcije. Trenutna pandemija, osim tržišne nesigurnosti, uključuje i zdravstvenu te socijalnu nesigurnost što iziskuje snažno i oštro vodstvo u poslovanju.¹⁷

Istraživanja su pokazala negativne učinke koje prirodne nepogode ostavljaju na rezultate poslovanja poduzeća, a u njih možemo svrstati otežan pristup izvorima financiranja, problemi s opskrbnim lancima kao i ljudskim resursima te promjene u obrascima potražnje. Međutim, nekolicina istraživanja pokazuje kako se mogu uočiti i pozitivni učinci prirodnih nepogoda na

¹⁵ Stojčić, N. (2020). Učinci pandemije COVID-19 na izvoznu konkurentnost poduzeća prerađivačke industrije u Hrvatskoj. *Ekonomska misao i praksa*, 29 (2), str. 347-366. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=360825 [10.05.2021]

¹⁶ Europska komisija (2021). *Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_hr#potpora-oporavku-turizma-eu-a [05.06.2021]

¹⁷Ekonomska politika Hrvatske (2020). *Hrvatska poslije pandemije*. Zagreb: Hrvatsko društvo ekonomista, str. 379. Dostupno na: http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/Ekonomska_politika_hrvatske_u_2021.pdf [10.05.2021]

obrazac ponašanja poduzeća, kao primjerice to da će prethodno iskustvo vanjskih šokova pripremiti poduzeća za snalaženje u sličnim situacijama u budućnosti.¹⁸

Učinke pandemije na aktivnosti malih i srednjih poduzeća možemo promatrati s kratkoročnog i dugoročnog aspekta. U kratkoročne učinke možemo svrstati trenutno zasutavljanje poslovanja i donošenje restriktivnih mjera koje su primjenile skoro sve države svijeta. Posljedice toga su ekonomski pad u mnogim zemljama, smanjenje ukupne potražnje i otežavanje lanca opskrbe. Stoga, promjene u vanjskom okruženju poduzeća možemo uvrstiti u kratkoročne učinke pandemije. Dugoročno, epidemija može ugroziti pokretanje novih poduzeća, a time utječe i na smanjenje novih radnih mjesta i inovacija koje uzrokuju pad produktivnosti.

Negativna stopa rasta svjetskog gospodarstva ukazuje na značajno usporavanje istoga, koje se očituje padom BDP-a, rastom nezaposlenosti, padom izvoznih aktivnosti i pogoršanjem ostalih makroekonomskih pokazatelja.

¹⁸ Stojčić, N. (2020). Učinci pandemije COVID-19 na izvoznu konkurentnost poduzeća prerađivačke industrije u Hrvatskoj. *Ekonomska misao i praksa*, 29 (2), str. 347-366. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=360825 [10.05.2021]

Tablica 2: Pregled projekcija svjetske ekonomije-stope ekonomskog rasta (%)-potencijalni utjecaj na svjetski output i na svjetsku trgovinu

	2018.	2019.	2020. (PROJEKCIJE)	2021. (PROJEKCIJE)
Globalni output	3.6	2.9	-3.0	5.8
Razvijene ekonomije	2.2	1.7	-6.1	4.5
SAD	2.9	2.3	-5.9	4.7
Eurozona	1.9	1.2	-7.5	4.7
• Njemačka	1.5	0.6	-7.0	5.2
• Francuska	1.7	1.3	-7.2	4.5
• Italija	0.8	0.3	-9.1	4.8
• Španjolska	2.4	2.0	-8.0	4.3
Japan	0.3	0.7	-5.2	3.0
UK	1.3	1.4	-6.5	4.0
Kanada	2.9	1.6	-6.2	4.2
Druge razvijene zemlje	2.6	1.7	-4.6	4.5
Nastajuća tržišta i ekonomije u razvoju	4.5	3.7	-1.0	6.6
Kina	6.7	6.1	1.2	9.2
Indija	6.1	4.2	1.9	7.4
Nastajuća i Europa u razvoju	3.2	2.1	-5.2	4.2
• Rusija	2.5	1.3	-5.5	3.5
Latinska Amerika i Karibi	1.1	0.1	-5.2	3.4
• Brazil	1.3	1.1	-5.3	2.9
• Meksiko	2.1	-0.1	-6.6	3.0
Europska unija	2.3	1.7	-7.1	4.8
Obujam svjetske trgovine (robe i usluge)	0.9	-11.0	8.4	-13.9
UVOZ				
• Razvijene ekonomije	1.5	-11.5	7.5	-13.8
• Nastajuća tržišta i ekonomije u razvoju	-0.8	-8.2	9.1	-12.5
IZVOZ				
• Razvijene ekonomije	1.2	-12.8	7.4	-14.9
• Nastajuća tržišta i ekonomije u razvoju	0.8	-9.6	11.0	-13.7

Izvor: World Economic Outlook (2020). *The Great Lockdown*, str. 8. Dostupno na:

<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020> [10.05.2021]

Kao što možemo primijetiti iz Tablice 2, nijedna zemlja nije izuzetak ekonomskog pada koji je prema projekcijama za 2020. godinu na globalnoj razini iznosio 3% dočim bi razvijene zemlje bile naviše zahvaćene, a u konačnici je taj pad bio i veći i iznosi 6,3%.¹⁹

¹⁹ World Economic Outlook (2020). *The Great Lockdown*, str. 7. Dostupno na:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020> [12.07.2021]

3.3. Poslovanje u skladu s mjerama stožera

Vlada RH osnovala je Stožer civilne zaštite RH zbog koordinacije svih službi u slučaju pojavljivanja koronavirusa u RH. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) je 11. ožujka 2020. godine proglasila globalnu pandemiju zbog brzog širenja ovog virusa. Prva mjera Stožera civilne zaštite donesena je 13. ožujka 2020. godine o zabrani izvođenja nastave u osnovnim i srednjim školama, visokim učilištima te obustavi redovnog rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i uspostavi nastave na daljinu. U poslovanju su se dogodile mnoge promjene zbog novih i promjenjivih mjera protiv širenja koronavirusa odlukom Stožera koje su utjecale na poslovanje malih i srednjih poduzeća.

Nedugo nakon prve mjere Stožera počele su stupati na snagu i ostale mjere. Stožer je 19. ožujka 2020. godine donio Odluku²⁰ o mjerama ograničavanja rada uslužnih djelatnosti, rada u trgovini, društvenih okupljanja i održavanja kulturnih i sportskih događanja. Protuepidemijske mjere koje su bile naložene navedenom Odlukom odnosile su se na zabranu okupljanja i održavanja javnih događaja za više od 5 osoba na istom mjestu, obustavu rada u određenim kategorijama trgovačke djelatnosti, zabranu održavanja revija, sajmovi i predstava te zabranu poslovanja svih kulturnih djelatnosti kao što su primjerice kina, muzeji, kazališta, itd. Nadalje, mjere su uključivale i zabranu rada svih ugostiteljskih objekata, osim onih koje se bave dostavom hrane ili pružanja smještaja i osim rada studenskih i pučkih kuhinja. Mjerama je također bilo zabranjeno i poslovanje uslužnih djelatnosti u kojima dolazi do bliskog kontakta kod pružanja usluge, kao što s primjerice frizeri, pedikeri, kozmetičari, brijači, itd. Mjerama je bio obustavljen i rad bazena, sportskih centara te održavanje sportskih natjecanja, raznih radionica, plesnih škola te škola stranih jezika i autoškola.

Uz sve navedene mjere, ovom Odlukom su poslodavci bili primoreni omogućiti rad od kuće, obustaviti sastanke i konferencije ili ih organizirati putem elektroničkih kanala komunikacije koji omogućavaju održavanje sastanka na daljinu, obustaviti službena putovanja izvan države osim prijeko potrebnih te zabraniti dolazak na posao radnicima koji imaju simptome COVID-19.

²⁰ Ravnateljstvo civilne zaštite (2020). *Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja*. Dostupno na: https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%20C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Odluka%20-%20mjere%20ograni%20C4%8Davanja%20dru%20C5%A1tvenih%20okupljanja.%20rada%20trgovina.pdf [14.05.2021]

Iz navedene Odluke možemo vidjeti kako je na samom početku epidemije mnogo poduzeća ugroženo obustavom poslovanja, kao i privremeno, ali u potpunosti zatvaranje objekata ugostiteljskog sektora. Velika novost donošenjem te Odluke je bila početak prelaska poslovanja online. Dva dana nakon prethodno navedene Odluke, donesena je iduća Odluka o radnom vremenu trgovina po kojoj su sve trgovine smjele raditi od 8:00 do 17:00 h.

Nadalje, 24. travnja 2020. godine i dalje je trajala obustava svega navedenoga te se potvrdilo da sve ostaje isto i preporučio se rad od kuće za poduzeća koja rade. Trgovinama je bio zabranjen rad nedjeljom.

Prvo popuštanje mjera za poslovne subjekte dogodilo se 3. svibnja 2020. godine kad je Stožer donio odluku da se 4. svibnja iste godine omogućio rad za frizere, kozmetičare, brijače, pedikere te salone za masažu. Nedugo nakon, 7. svibnja 2020. godine, se omogućio rad autoškola.

10. svibnja 2020. godine Stožer je uveo izmjene za prethodnu Odluku. Nove protuepidemijske mjere stupile su na snagu 11. svibnja iste godine, a slijedeće su bile: zabranjeno okupljanje i održavanje javnih događaja za više od 40 osoba na istom mjestu, zabrana rada kulturnih djelatosti osim rada muzeja, knjižnica, knjižara i galerija, zabrana odvijanja sportskih natjecanja u zatvorenim objektima i na otvorenome.²¹ Zabrana rada športskih centara je bila određena do 12. svibnja 2020. godine, a zabrana rada bazena i sauna je bila na snazi do 07. svibnja 2020. godine.

Iz prethodno spomenutih mjera možemo primijetiti kako je Stožer započeo sa popuštanjem mjera te su pojedine mjere bile donesene samo do određenog datuma. Poduzeća koja djeluju u sportskim djelatnostima su i dalje bila zatvorena, no njihovo otvaranje slijedilo je 12. svibnja 2020. godine, kao i rad bazena.

18. svibnja 2020. godine je donesena Odluka kojom se zabranio prelazak preko graničnih prijelaza RH do 15. lipnja 2020. godine.

Vidimo kako su se ublažile mjere s kojima je započeo rad većine djelatnosti, ali prema Odluci nije bio omogućen rad svima. Event industrija i dalje nije imala mogućnost održavanja svojih događanja te je njeno poslovanje znatno trpjelo zbog mjera u kojima nije ni određen datum kad

²¹ IUS-INFO (2020). *Odluke Stožera civilne zaštite RH u 2020. godini i relevantni propisi u uvjetima epidemije koronavirusa*. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376#velja%C4%8Da2020> [14.05.2021]

će započeti s radom. Treba uzeti u obzir da su mjere imale dodatan negativan učinak na djelatnosti Event industrije kojoj se približavala turistička sezona tokom koje je njihov posao uobičajeno najprofitabilniji. Nadalje je sljedilo blago popuštanje mjera.

Tablica 3: Popuštanje mjera Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske u 2020. godini

Datum	Popuštanje mjera
26. svibnja 2020.	Ukinuta zabrana poslovanja nedjeljom te omogućen rad blagdanima i neradnim danima za prodavaonice kruhom i pekarskim proizvodima, kioske, trgovine na benziskim postajama
27. svibnja 2020.	Ukinuta zabrana okupljanja i odžavanja javnih događaja s više od 40 ljudi, dozvoljeno održavanje sportskih natjecanja bez pisutnih gledatelja
28. svibnja 2020.	Dozvoljen rad za umjetničke i tradicijske obrte neradnim danom i blagdanom
15. lipnja 2020.	Povratak na radno vrijeme kao prije uvođenja mjera za tržnice na veliko i malo, prodavaonice skladišta te ostalih oblika prodaje roba izvan trgovine

Izvor: IUS-INFO (2020). *Odluke Stožera civilne zaštite RH u 2020. godini i relevantni propisi u uvjetima epidemije koronavirusa*. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376#velja%C4%8Da2020> [14.05.2021]

Iz Tablice 3 možemo primjetiti kako su mjere počele popuštati tokom ljetne sezone 2020. godine, što je konačno osjetila Event industrija, trgovine te sportska natjecanja.

26. lipnja 2020. Stožer je donio novu Odluku²² za ugostiteljsku djelatnost noćnih klubova prema kojoj su poslodavci bili obvezni osobito provjeravati imaju li na jasno vidljivom mjestu kod

²² Ravnateljstvo civilne zaštite (2020). *Odluka o kontroli pridržavanja Preporuke za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 u ugostiteljskoj djelatnosti noćnih klubova*. Dostupno na: <https://civilna->

ulaza u prostor kluba istaknutu obavijest o obvezi pridržavanja fizičkog distanciranja i općih higijenskih mjera, imaju li postavljene dozatore sa dezinfekcijskim sredstvom na lako dostupnom mjestu uz obavijest o obaveznom dezinficiranju ruku pri ulasku, poštuje li se broj dozvoljenih osoba unutar prostora kluba, održava li se fizički razmak od 2 metra te pridržava li se zabrana korštenja plesnog podija.

Iako je tada sve počelo opet s radom, ugostiteljstvo i ostale djelatnosti koje posluju u izravnom kontaktu s ljudima morale su se pridržavati određenih mjera poput nošenja maski, dezinfekcije ruku te zalijepljenim obavijestima na ulazima objekata o higijenskim mjerama.

Od 13. srpnja 2020. godine stupila je na snagu Odluka²³ kojom su se uvele sigurnosne mjere za organiziranje okupljanja na kojim je prisutno više od 100 učesnika. Organizatori okupljanja su morali dostaviti elektroničkom poštom obavijest o održavanju događanja najkasnije 48h prije planiranog početka istoga. Također su bili dužni voditi pisanu evidenciju sudionika koju su morali čuvati minimalno 14 dana.

Mjesec dana nakon prethodne Odluke o broju sudionika za okupljanja, slijedila je nova Odluka²⁴ 13. kolovoza koja je stupila na snagu 14. kolovoza 2020. godine o neophodnoj mjeri reguliranja radnog vremena ugostiteljskih objekata iz kategorije "Barovi", a koja je glasila da u trajanju od 10 dana, noćni klubovi, noćni barovi, disco-bar, caffe bar i sl., ne smiju biti otvoreni duže od ponoći. 21. kolovoza 2020. godine navedenoj su mjeri produžili trajanje do 7. rujna 2020. godine.²⁵

[zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Odluka%20-%20no%C4%87ni%20klub.%20docx.pdf](https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Odluka%20-%20no%C4%87ni%20klub.%20docx.pdf) [14.05.2021]

²³ Ravntaljestvo civilne zaštite (2020). *Odluka o nužnim mjerama za organizaciju okupljanja na kojima je prisutno više od sto sudionika za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19*. Dostupno na: https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Odluka-organizacija%20okupljanja.pdf [12.07.2021]

²⁴ Ravntaljestvo civilne zaštite (2020). *Odluka o nužnoj mjeri ograničavanja radnog vremena ugostiteljskih objekata iz kategorije „Barovi“*. Dostupno na: https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Odluka%20barovi.pdf [17.07.2022]

Ravntaljestvo civilne zaštite (2020). *Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o nužnoj mjeri ograničavanja radnog vremena ugostiteljskih objekata iz kategorije „Barovi“*. Dostupno na: https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/1.%20izmjena%20Odluke%20o%20ograni%C4%8Denju%20radnog%20vremena%20ugostiteljskih%20objekata%20iz%20kategorije%20Barovi.pdf [17.07.2022]

Početak rujna iste godine, zbog povećanja novozaraženih, Stožer je ponovo počeo uvoditi zasebno nove mjere za svaku županiju. Mjere su se ponajviše odnosile na društvena okupljanja, no u nekim je županija je bio obustavljen rad teretana i fitness centara te ograničen broj ljudi kod ugostiteljstva.

20. studenog 2020. godine, Stožer je donio Odluku o nužnim epidemiološkim mjerama koje su stupile na snagu 22. studenoga i trajale su do 15. prosinca 2020. godine, a iste su uključivale: zabranjeno okupljanje i održavanje javnih događaja sa više od 25 uzvanika na jednom mjestu, obveznu obavijest na ulazu u prodavaonicu ili trgovinu o najvećem broju dozvoljenih kupaca koji mogu istovremeno biti u prostoru, zabranu rada za noćne klubove i barove, zabranu prodaje alkoholnih pića u vremenu od 22:00 h do 06:00 h te zabranu rada automat klubova i casina.²⁶

Sukladno mjerama, poslodavci su bili obvezni smanjiti fizički kontakt između djelatnika na način da će organizirati rad u smjenama, uvesti rad od kuće, uvesti klizno radno vrijeme, smanjiti broj sastanaka koji se održavaju uživo te uvesti zabranu dolaska na posao zaposlenicima sa simptomima COVID-19, kao što su povišena tjelesna temperatura ili respiratorne smetnje.

28. studenoga 2020. godine na snagu je stupila Odluka o nužnim epidemiološkim mjerama kojom je regulirano: radno vrijeme za prodavaonice kruhom i pekarskim proizvodima do 22:00 h, obustava rada ugostiteljskih objekata osim za učeničke i studentske domove, hotele i kampove, prestanak rada sportskih centara, zabrana konzumiranja pića i hrana u kino dvoranama, zabrana odvijanja sajмова, zabrana odvijanja radionica i plesnih škola te isključivo online predavanja u autoškolama i školama stranih jezika.²⁷

Iz novih Odluka Stožera primjećujemo kako su donesene mjere imale značajan utjecaj na poslovanje onih djelatnosti koje većinom pripadaju malim i srednjim poduzećima, a pogotovo na ugostiteljstvo koje najviše trpi. Oni poslovi koji su ostali otvoreni za poslovanje, morali su uvesti mnoge radikalne promjene.

Iako je imperativ na negativnom utjecaju poslovanja tokom pandemije, možemo sagledati i neke pozitivne strane koje obuhvaćaju u najvećoj mjeri prebacivanje školovanja i poslovanja online. Taj se učinak pogotovo primjećuje u našoj zemlji, koja je do tada neprestano kaskala na polju

²⁶ IUS-INFO (2020). *Odluke Stožera civilne zaštite RH u 2020. godini i relevantni propisi u uvjetima epidemije koronavirusa*. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376#velja%C4%8Da2020> [14.05.2021]

²⁷ Ibid.

digitalizacije. Nakon početnih poteškoća došlo je do prilagodbe zbog koje je online poslovanje postala svakodnevica. 27. prosinca 2020. godine u RH započelo je cijepljenje protiv koronavirusa nakon čega su se mjere ublažile, poslovanje se počelo vraćati u normalu, a ugostiteljstvo ponovno otvorilo.²⁸

²⁸ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_revizija.html [06.06.2021]

4. ANALIZA MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA POD UTJECAJEM COVID-19

Hrvatsko gospodarstvo je u 2020. godinu ušlo uz nadanja umjerenog usporavanja u odnosu na stopu rasta u 2019. godini. Naime, zbog brzog razvijanja epidemije uzrokovane COVID-19, već je tijekom prvog kvartala postalo jasno da će velika većina globalnih gospodarstva, uključujući i naše, doživjeti iznimni pad. Ostalo je samo upitno i diskutabilno koliko će taj pad doseguti.²⁹

4.1. Analiza pokazatelja poslovanja malih i srednjih poduzeća u uvjetima COVID-19 krize

COVID-19 kriza je specifična zbog utjecaja i na ponudu, zbog ograničenja rada poduzeća te ograničenih lanca opskrbe, kao i na potražnju zbog smanjenja dohotka i potrošnje. Zbog ranije navedenih mjera zatvaranja i povećane nesklonosti riziku, došlo je do znatnog smanjenja gospodarske aktivnosti u prvoj polovici 2020. godine, dok se u drugoj polovici godine stanje stabiliziralo zbog najave cjepiva protiv COVID-19 virusa kao i zbog mjera fiskalne i monetarne politike. COVID-19 kriza je ostavila izniman utjecaj na gospodarstvo, pa će se zbog toga u ovome poglavlju proanalizirati posljedice na gospodarstvo.

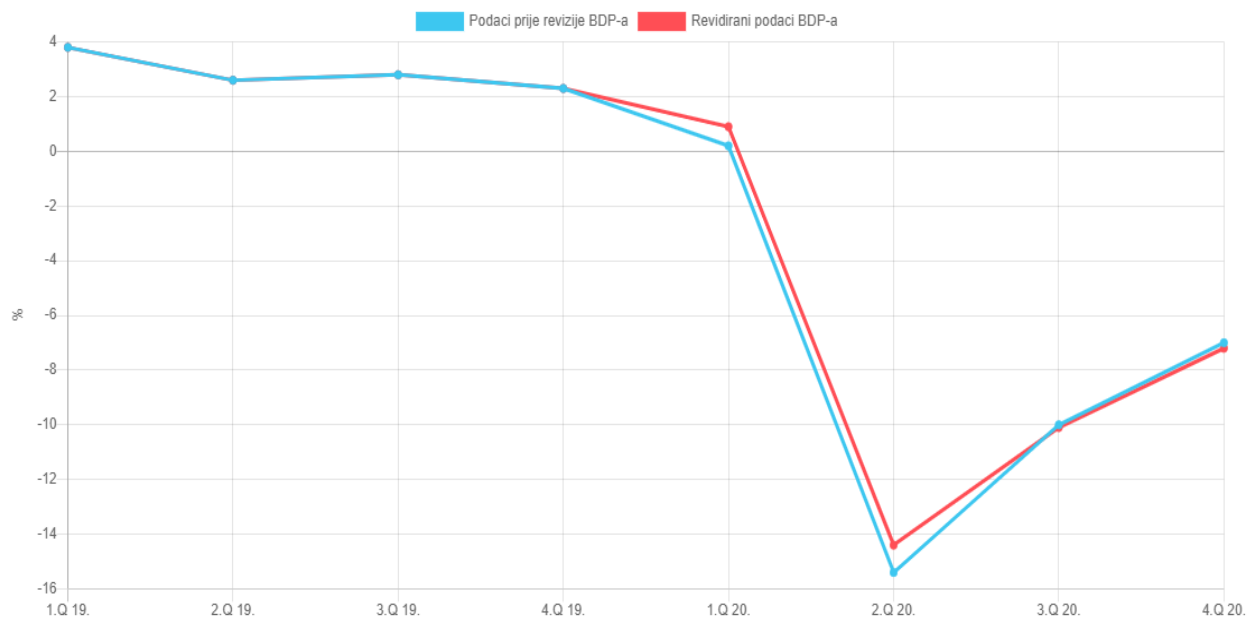
CEPOR godišnje objavi *Izješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj*³⁰ iz kojeg se mogu vidjeti podaci poslovanja malih i srednjih poduzeća za prethodnu godinu. Nažalost navedeno izvješće još nije objavljeno za 2020. godinu te ovim radom nisu obuhvaćeni podaci za analizu malih i srednjih poduzeća. Analiza je napravljena temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku za općenito poduzeća u RH, no uzimajući u obzir da mala i srednja poduzeća čine oko 99% poslovanja u RH.

²⁹ Hrvatska udruga poslodavaca (2020). *Program rada: Trendovi i izazovi hrvatskog gospodarstva i pogled poslodavaca u 2020. godini*, str. 3.. Dostupno na: <https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Ivana%20Zlatari%C4%87/programi/program-rada-hup-2020.pdf> [06.06.2021]

³⁰ Službena stranica Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva (2021). Dostupno na: <http://www.cepor.hr/izvjesce-o-malim-i-srednjim-poduzecima-u-hrvatskoj/> [08.06.2021]

Bruto domaći proizvod je pokazatelj koji se obično upotrebljava kad se promatra gospodarstvo neke države, a kazuje o tome koliko je robe i usluga proizvedeno u nekom gospodarstvu u određenom periodu.

Slika 3: Realne stope rasta tromjesečnog BDP-a

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Poslovni subjekti registracije i stečajevi*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]

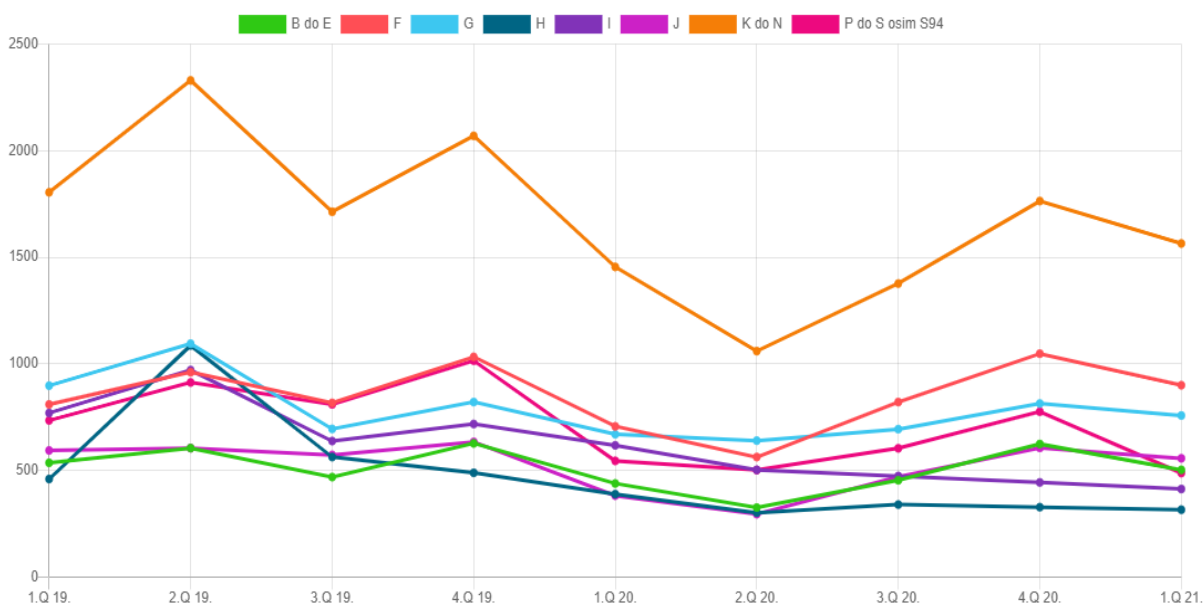
Na Slici 3 prikazane su realne stope rasta tromjesečnog BDP-a RH od 2019. do kraja 2020. godine. Tokom 2019. godine u svakom je kvartalu zabilježen porast u odnosu na isti iz prethodne godine te u odnosu na prethodni kvartal. Značajan porast postignut je u prvom kvartalu u oba slučaja, a iznosi 4% u odnosu na isti prethodne godine i 1,1% u odnosu na prethodni. U 2020. godini stanje je bilo nešto drukčije. Premda je u odnosu na prethodnu godinu u prvom kvartalu ostvaren minimalni porast od 0,3%, naspram na prethodni kvartal zabilježen je pad od 1,3%. No, navedeni rezultati su umjereni naspram onih za drugi kvartal. Naime, u tom je razdoblju zabilježen pad od 15,1% u odnosu na isti kvartal prethodne godine te 14,9% u odnosu na prethodni kvartal.

Takav ishod jest najslabije zabilježen od početka promatranja ovog pokazatelja prema podacima dostupnim na stranicama Državnog zavoda za statistiku RH. Zbog utjecaja turističke sezone treći kvartal je bio nešto značajniji za hrvatsko gospodarstvo od ostalih kvartala. U trećem kvartalu se ostvarilo oko 28% godišnje vrijednosti BDP-a.

Izmjenjeni podaci o porezima i subvencijama za prvi i drugi kvartal 2020. godine bili su viši od onih ranije prikazanih, zbog čega se u prvom kvartalu ostvario veći realni rast BDP-a naspram podatka prije revizije, a u drugom kvartalu manji realni pad. U trećem i četvrtom kvartalu porezi i subvencije su bili nešto niži od onih ranije objavljenih.³¹

Iduće ću prikazati registracije i stečajeve poslovnih subjekata kroz kvartale od 2019. do 2021. godine.

Slika 4: Registracije poslovnih subjekata po djelatnostima NKD-A 2007.

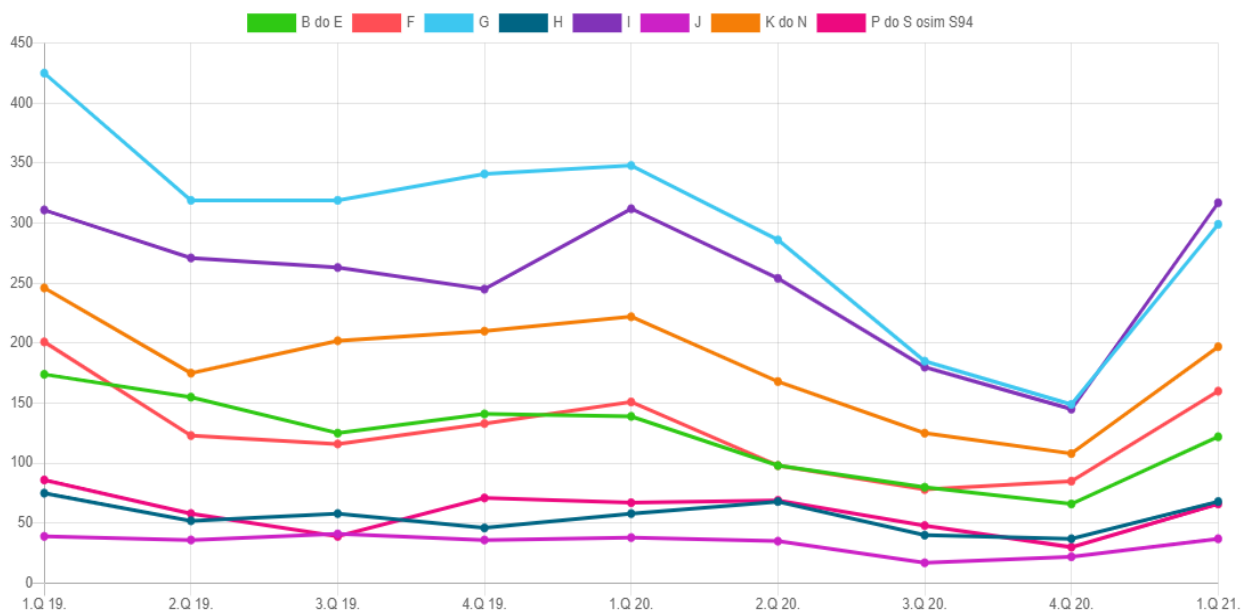
Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Poslovni subjekti registracije i stečajevi*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]

³¹ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Poslovni subjekti registracije i stečajevi*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]

Promatrajući podatke o broju registracija u pojedinim područjima djelatnostima, uočljivo je pao broj registracija u prvom kvartalu 2021. godine naspram na prethodni kvartal u svim segmentima djelatnosti.

Najintezivniji i najopsežniji trend pada u broju registracija u proteklih pet tromjesečja i dalje je u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (područje I) te u djelatnosti prijevoz i skladištenje (područje H).³²

Slika 5: Stečajevi poslovnih subjekata po djelatnostima NKD-a 2007.

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Poslovni subjekti registracije i stečajevi*. Dostupno na:

https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]

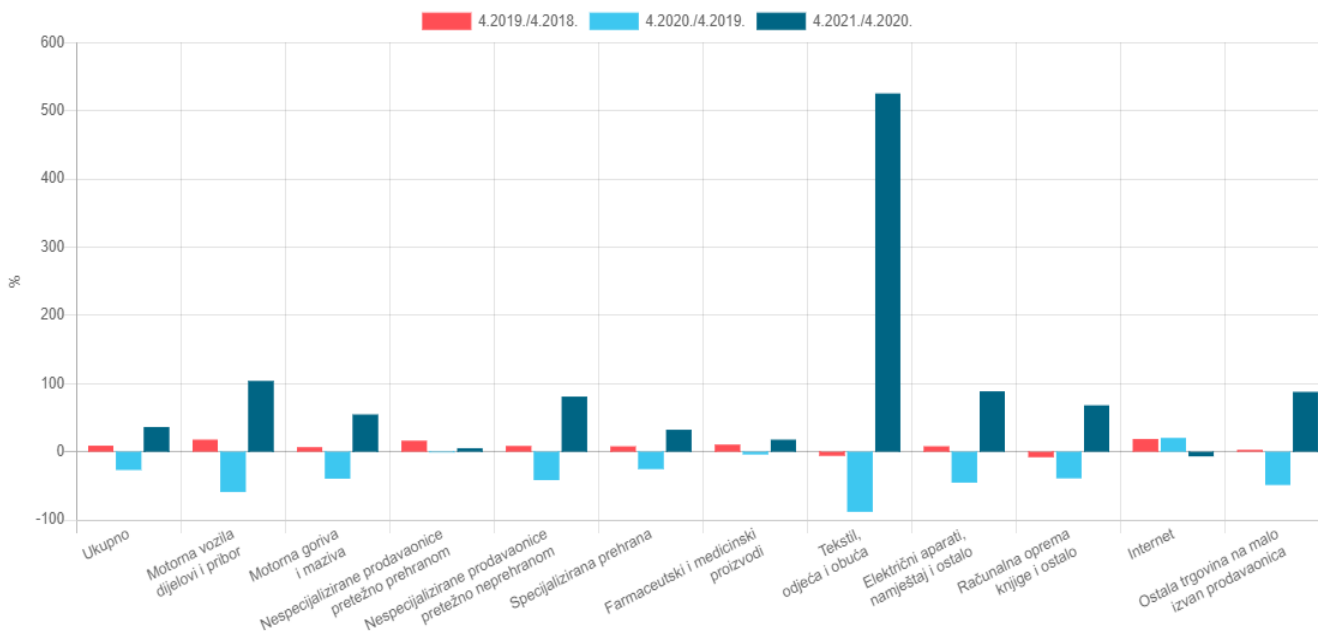
Statistički pokazatelji o broju otvorenih stečajnih postupaka po djelatnostima i skupinama djelatnosti prikazuju konstantan pad u 2020. godini nakon kojeg je slijedio ponovni dolazak na razinu prije početka pandemije u prvom tromjesečju 2021. godine.³³

³² Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Poslovni subjekti registracije i stečajevi*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]

³³ Ibid.

Nadalje, dotaknut ćemo se analize trgovine na malo. Na Slici 6 prikazane su nominalne stope promjene maloprodaje po najnovijim informacijama za travanj 2021. godine.

Slika 6: Nominalne stope promjene maloprodaje po trgovačkim strukturama u travnju 2021. mjesec/mjesec prethodne godine

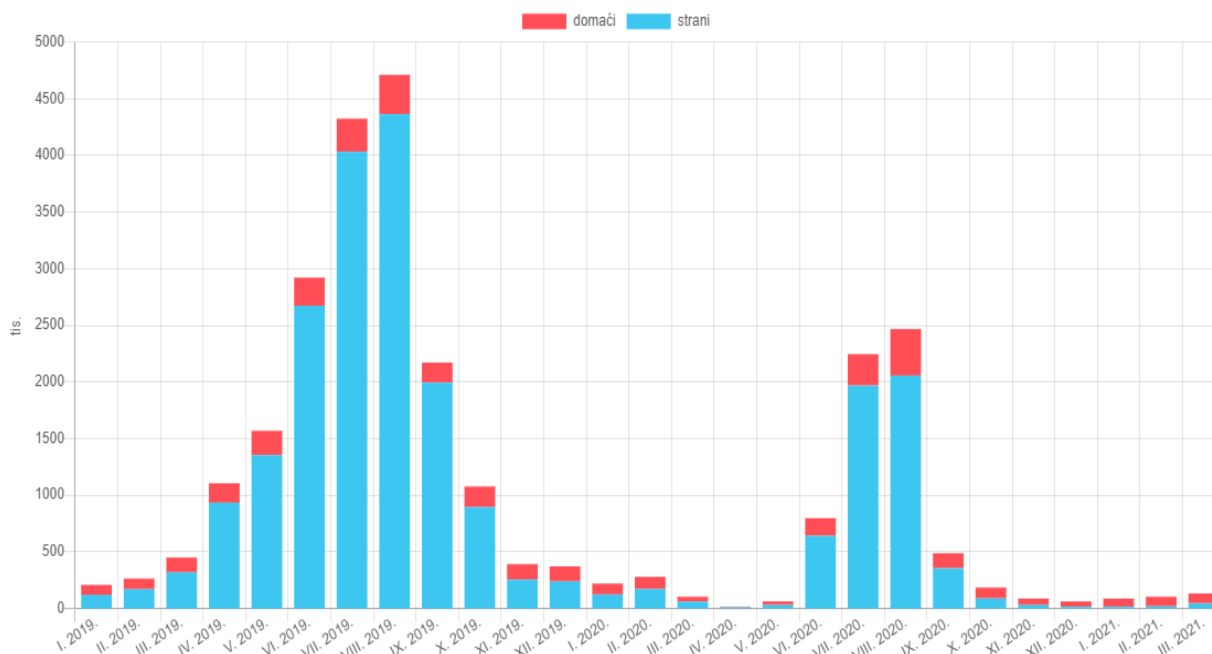

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Trgovina na malo u 2021. (travanj)*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]

Na Slici 6 možemo primijetiti kako je ukupan promet od trgovine na malo u travnju 2021. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine, nominalno porastao za 36,0%. Najveći porast prometa ostvaren je u prodaji odjeće i obuće, za čak 524,8%, što je i očekivano, jer je u istome mjesecu prethodne godine njihov promet pao naspram svih trgovačkih struka za 87,8%. Jedini pad prometa za 6,8% možemo vidjeti kod trgovine na malo internetom ili poštom, no ta je struka u prošloj godini u travnju zbog pandemije jedina zabilježila porast od 19,8%.

COVID-19 kriza je ponajviše utjecala na djelatnost turizma, koji čini veliku veličinu našeg gospodarstva. Mnogi mali i srednji poduzetnici koji se bave tom djelatnosti doživjeli su veliki pad u odnosu na 2019. godinu prije postojanja koronavirusa.

Slika 7: Dolasci turista u komercijalnim smještajnim objektima u RH

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelji: Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u 2020.* Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja_2020.html [06.06.2021]

Broj noćenja turista u 2020. u odnosu na 2019. godinu pao je za sve vrste smještaja. Domaći turisti su u 2020. godini u komercijalnim smještajima postigli 1,5 milijuna dolazaka i 5,4 milijuna noćenja. Naprema na 2019. godinu, to je pad ulaska stranih turista za 34,2% i pad ostvarenih noćenja turista za 23,7%.

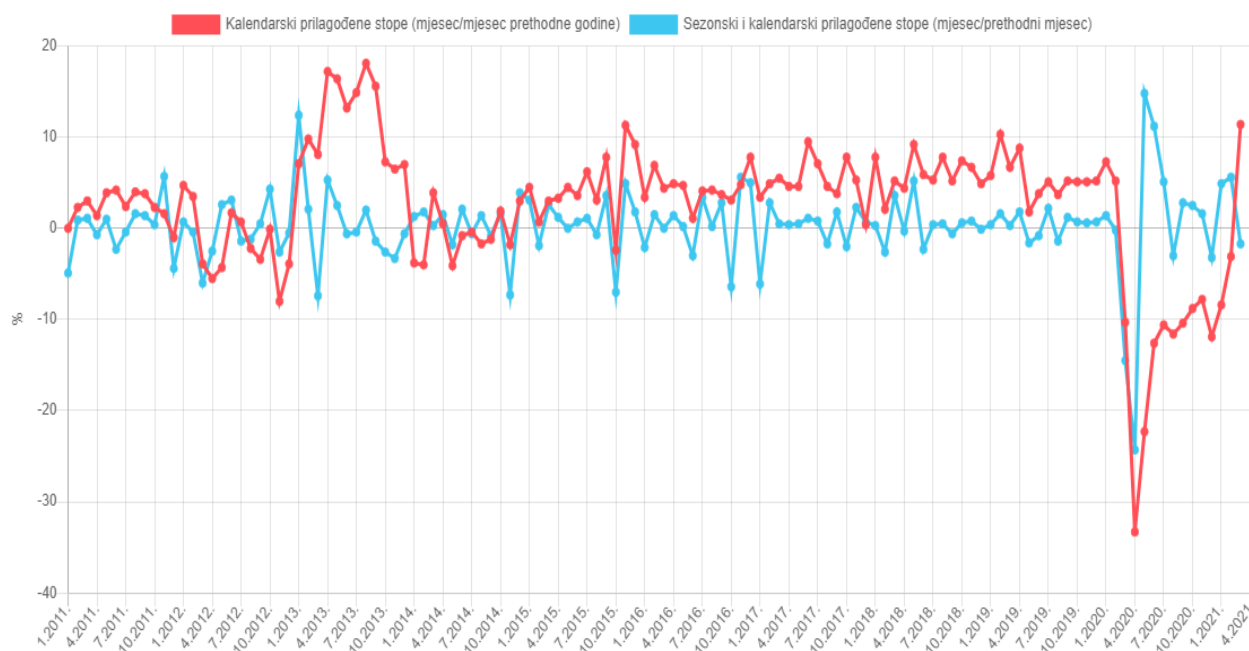
Strani turisti u 2020. godini su zabilježili 5,5 milijuna dolazaka i 35,4 milijuna noćenja, što je za razliku od 2019. godine pad dolazaka stranih turista za 68,0% i pad ostvarenih noćenja turista za 58,0%.³⁴

³⁴ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelji: Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u 2020.* Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja_2020.html [06.06.2021]

U ožujku 2021. godine ostvareno je 133 tisuće dolazaka i noćenja. U odnosu na 2020. to je 27,0% više dolazaka i 24,2% više noćenja turista. Usporedbom prvog tromjesečja 2021. s istim tromjesečjem 2019., ukupno ostvarenih noćenja manje je za 57,3%.

Zadnja će analiza biti prikazana kroz nominalne stope promjene prometa od uslužnih djelatnosti.

Slika 8: Nominalne stope promjene prometa od uslužnih djelatnosti

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelji: Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u 2020.* Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja_2020.html [06.06.2021]

Iz Slike 8 možemo vidjeti drastičan pad prometa kod uslužnih djelatnosti u travnju 2020. godine. Na to su utjecale sve prethodno navedene i opisane mjere uzrokovane COVID-19. Godinu dana nakon velikog pada prometa uslužnih djelatnosti, došao je znatan rast u travnju 2021. godine za značajnih 11,4%. Promet od uslužnih djelatnosti u prva tri mjeseca 2021. na godišnjoj je razini porastao za 0,2%.

Na kraju svih provedenih analiza možemo zaključiti kako je pandemija koronavirusa vrlo jako utjecala na poduzetnike u 2020. godini, ali početkom 2021. godine primjećujemo konstantan rast te možemo očekivati brzi povratak na stare statistike poslovanja.

4.2. Programi potpora poslovanju u uvjetima Covid-19 krize i njihova učinkovitost

Zbog velikog negativnog učinka u poslovanju koje je prouzročila pandemija koronavirusa, proširili su se programi potpora za poduzetnike koje je to najviše pogodilo. Programe potpora za pomoć u poslovanju možemo podijeliti na potpore Vlade RH i potpore Europske Unije.³⁵

4.2.1. Potpore Vlade Republike Hrvatske

Glavnu potporu koju je Vlada RH donijela je Potpora za očuvanje radnih mjesta. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava osmislilo je potporu za sigurnost radnih mjesta, a provodi ju Hrvatski zavod za zapošljavanje od 23.03.2020. godine. Mjera se referira na poduzetnike koji djeluju u sljedećim sektorima: umjetnost, poljoprivreda, zabava, ribarstvo, šumarstvo, sportskih, kulturnih i poslovnih događanja, djelatnosti pružanja smještaja te usluživanja hrane i pića, prijevoz i skladištenje, organizatori vjenčanja i sjamova te slične djelatnosti.³⁶

Potpra je u visini od 4.000,00 kuna po zaposleniku koji radi puno radno vrijeme, tj. razmjerni dio prema broju odrađenih sati rada u nepunom radnom vremenu. Svaki mjesec Upravno vijeće HZZ-a donosi odluku o produljenju mjere, koja se produžila sve do lipnja 2022. godine.³⁷

Za ostvarenje potpore poslodavci trebaju potvrditi temeljem predaje PDV obrasca da su u određenom vremenskom razdoblju ostvarili pad prihoda/primitaka u odnosu na isto vremensko razdoblje godine prije.³⁸

³⁵ Kalogiannidis, S. , Chatzitheodoridis, F., Kontsas S. (2020). An Eclectic Discussion of the Effects of COVID-19 Pandemic on the World Economy During the First Stage of the Spread. *International Journal of Financial Research*, 11 (6), str. 137-153. Dostupno na: <https://www.sciedu.ca/journal/index.php/ijfr/article/view/18624/11974> [06.05.2021]

³⁶ Službena stranica Koronavirus Hrvatska (2020). *Potpore za očuvanje radnih mjesta*. Dostupno na: <https://www.koronavirus.hr/potpore-za-ocuvanje-radnih-mjesta-lipanj-2020/680> [04.06.2021.]

³⁷ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022). *Program zadržavanja radnih mjesta-svibanj i lipanj 2022*. Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/program-zadrzavanja-radnih-mjesta-svibanj-lipanj-2022/> [17.07.2022.]

Slijedeća mjera donesena od strane Vlade RH je Potpora za skraćivanje radnog vremena. Visina subvencije ove potpore iznosi do 3.600,00 kuna po radniku.. U ciljane skupine poslodavaca spadaju poslodavci koji obavljaju gospodarsku djelatnost te zapošljavaju 10 i više radnika.³⁹

Navedenu potporu mogu ostvariti poslodavci na način da kratkotrajno uvedu raspodjelu punog radnog vremena u vremenskom razdoblju koje je kraće od redovnog mjesečnog fonda sati, a najviše do 90% razine mjesečnih radnih sati. Na godišnjoj razini, mjera skraćenog radnog vremena smije se primjeniti samo do najviše 70% godišnjeg fonda sati.

Nadalje, poduzetnici kojima je bio prekinut rad i kojima je pad prihoda/primitaka u mjesecu veljači 2021. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine iznosio najmanje 60%, postigli su pravo na nadoknadu svih ili djela fiksnih troškova.

Također su bila objavljena dva nova natječaja od strane Ministarstva poljoprivrede za potpore poljoprivrednicima i malim i srednjih poduzetnicima koji su osobito bili ugroženi COVID-19 krizom. Natječaji su iznosili 200 milijuna kuna, a provodili su se u okviru Mjere 21 imenom *Izvanredna privremena potpora poljoprivrednicima i MSP-ovima koji su posebno pogođeni krizom uzrokovanom bolešću COVID-19.*⁴⁰

Iduća potpora za poslovanje su bili tzv. COVID-19 Zajmovi. Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije omogućila je COVID-19 zajmove za mikro, male i srednje poduzetnike. Financijski instrument imao je za cilj osigurati dodatnu profitabilnost mikro, malim i srednjim subjektima što bi se postiglo smanjenjem kamatne stope i razine potrebnih sredstava osiguranja.

Fokus potpore bio je na mikro, mala i srednja poduzeća koja su neprekidno poslovala najmanje tri mjeseca u 2019. godini, a koja su: Odlukom Stožera civilne zaštite RH bila zatvorena od 27. studenoga 2020. godine, u 2020. godini su u odnosu na prethodnu godinu zabilježila pad prihoda

³⁸ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Produženje mjere očuvanja radnih mjesta ožujak-travanj na ožujak-travanj-svibanj*. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/novosti-priopcenja/produzenje-orm-potpore-ozujak-travanj-na-svibanj.php> [04.06.2021]

³⁹ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Potpora Skraćivanje radnog vremena/čekanje na posao*. Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/skracivanje-radnog-vremena-2021/> [04.06.2021]

⁴⁰ Vlada Republike Hrvatska (2021). *Ministarstvo poljoprivrede objavilo natječaje vrijedne 200 milijuna kuna*. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/ministarstvo-poljoprivrede-objavilo-natjecaje-vrijedne-200-milijuna-kuna/31759> [04.06.2021]

od 60% i više ili su u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu zabilježila pad prihoda od 20%, a koja su sa zahvaćenih područja kao npr. Brodsko-posavska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Sisačko-moslavačka županija, itd.⁴¹

Tablica 4: Uvjeti odobravanja zajmova za obrtna sredstva od strane HAMAG-BICRO

Naziv programa	"COVID-19 zajam za obrtna sredstva"
Iznos	Do 380.000,00 kuna
Kamatna stopa	0,25% fiksna za cijeli period otplate zajma
Rok korištenja	6 mjeseci
Poček	Do 12 mjeseci ukoliko je rok otplate uključujući poček najmanje 2 godine
Rok otplate	Do 5 godina uključujući poček
Instrument osiguranja	Zadužnica korisnika zajma

Izvor: HAMAG BICRO (2021). COVID-19 zajam za obrtna sredstva. Dostupno na:

https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/01/FI-COVID19_19-1-2021_za-web.pdf

[04.06.2021]

4.2.2. Potpore Europske Unije

Za ublažavanje negativnog utjecaja na živote građana i gospodarstvo, Europska komisija je organizirala cjelovit gospodarski odgovor na epidemiju COVID-19. EU i njezine države članice konstantno surađuju kako bi se što prije suzbila pandemija i pomoglo Europi da ponovo "stane na noge" u ovakvim kriznim vremenima.

Čelnice i čelnici Europske Unije su dogovorili izvanerdan fond za oporavak pod nazivom *Next Generation EU* u iznosu 750 milijardi eura kako bi pomogli oporavku EU od posljedica

⁴¹ HAMAG BICRO (2021). COVID-19 zajam za obrtna sredstva. Dostupno na: https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/01/FI-COVID19_19-1-2021_za-web.pdf [04.06.2021]

pandemije.⁴² Ulagačeljima u digitalnu i zelenu tranziciju je dana prednost paketom za oporavak. Nadalje, postignuo se dogovor o dugoročnom proračunu EU-a od strane Europskog vijeća za razdoblje 2021.-2027. godine kojim se podupiru gospodarstva, građanstvo i potiče razvoj. Višegodišnji proračun i fond za oporavak zajedno iznose 1074,3 milijarde eura.⁴³

Vlade su također dobile pomoć od Europske središnje banke koja im je osigurala 1350 milijardi eura u okviru svojeg programa otkupa obveznica.

Instrument SURE je privremena potpora koju je uspostavila EU zbog smanjenja rizika od nezaposlenosti i s krajnjim ciljem očuvanja radnih mjesta zaposlenicima tijekom krize.⁴⁴ U okviru tog instrumenta, države članice udijelile su zajmove po povoljnijim uvjetima namijenjenih pokriću dijela troškova povezanih s produljenjem, proširenjem ili pokretanjem nacionalnih programa skraćenog radnog vremena. Ukupan iznos financijske potpore iznosio je 94,3 milijarde eura i namijenjen je za 19 država članica.⁴⁵ Hrvatska je iz navedene potpore EU dobila 1 milijardu eura.

Nadalje, u potpore koje je donijela Europska Unija možemo i svrstati paneuropski jamstveni fond koji je uspostavila grupa Europske investicijske banke (EIB) u vrijednosti od 25 milijardi eura.⁴⁶ Njime su se u EU osigurali zajmovi za ponajviše mala i srednja poduzeća u iznosu do 200 milijardi eura. Odobren je prvi skup projekata u vrijednosti od 1 milijarde eura.

Iduće potpore možemo vidjeti iz preusmjeravanja EU kohezijskih sredstva zbog pružanja pomoći državama članicama u prevazilaženju krize uzrokovane COVID-19, a slijedeće su bile: za potporu malim i srednjim poduzećima, tržištima rada i zdravstvenim sustavima izdvojeno je iz proračuna EU 37 milijardi eura, iz nacionalnih sredstava za razdoblje od 2014. do 2020. koja još nisu dodijeljena projektima izdvojeno je do 28 milijardi eura iz strukturnih fondova te je za

⁴² Europsko vijeće (2021). *10 koraka EU-a za borbu protiv bolesti COVID-19 i osiguravanje oporavka*. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/10-things-against-covid-19/> [05.06.2021]

⁴³ Europsko vijeće (2021). *10 koraka EU-a za borbu protiv bolesti COVID-19 i osiguravanje oporavka*. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/10-things-against-covid-19/> [05.06.2021]

⁴⁴ Europski revizorski sud (2020). *Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 mogla bi dovesti do povećanja gospodarskih razlika među zemljama EU-a*. Dostupno na: <https://www.eca.europa.eu/hr/Pages/NewsItem.aspx?nid=14887> [06.05.2021]

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Europsko vijeće (2021). *COVID-19: odgovor EU-a na gospodarske posljedice*. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/covid-19-economy/> [05.06.2021]

najugroženije zemlje izdvojeno do 800 milijuna eura iz Fonda solidarnosti EU koje mogu iskoristiti kao odgovor na krizu.⁴⁷

EU je navedenim mjerama omogućila dodatnu fleksibilnost u korištenju strukturnih fondova zahvaljujući tzv. Investicijskoj inicijativi plus kao odgovor na koronavirus (CRII+):⁴⁸

- Mogućnost prenošenja novaca između različitih fondova kako bi države članice ispunile svoje potrebe
- Mogućnost preusmjerenja sredstava u najzahvaćenije regije
- Mogućnost državama članicama da zatraže financiranje u iznosu 100% proračuna EU-a za programe koji se bave učinkom pandemije

Slijedeća potpora se odnosi na sektor poljoprivrede i ribarstva, koji su bili jedni od najteže pogođenih sektora. Odobrene su nužne i hitne mjere od strane EU-a kako bi se zaštitio lanac opskrbe hranom i spriječila nestašica hrane. Mjere su obuhvaćale izravnu pomoć ribarima i poljoprivrednicima te veću prilagodljivost u financiranju sredstvima EU.

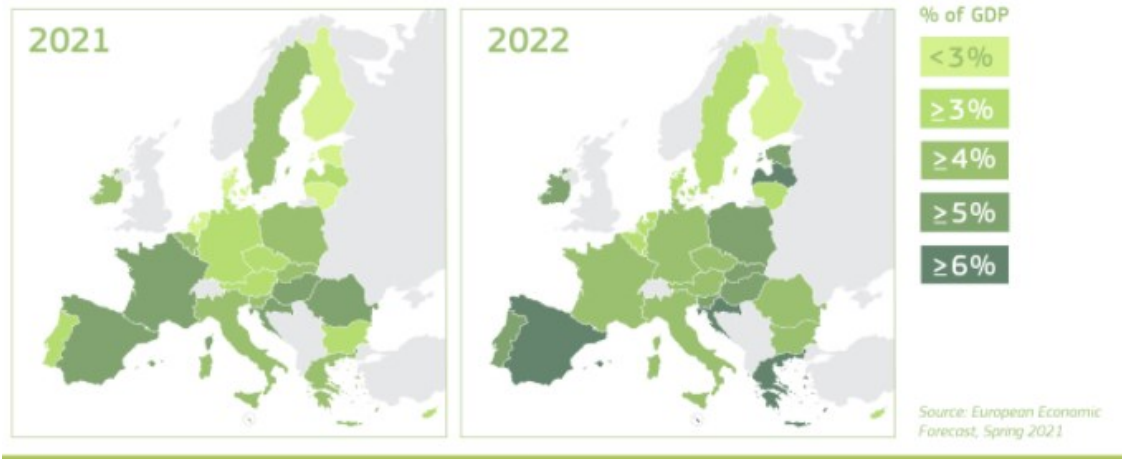
12. svibnja 2021. godine publicirana je proljetna gospodarska prognoza za 2021. od strane Europske komisije. Za EU gospodarstvo predviđen je porast od 4,2% u 2021. i 4,4% u 2022. godini. U ljetnim mjesecima 2020. godine započeo je oporavak gospodarstva Europe no on je mnogo usporio u četvrtom tromjesečju 2020. i prvom tromjesečju 2021. godine posljedicom uvođenja novih protuepidemijskih mjera. Međutim, sve većom procjepljenosti stanovništva i popuštanjem mjera možemo očekivati pozitivan gospodarski oporavak na europskom području. Povećana potražnja za europskim izvozom, privatna potrošnja i ulaganja će imati značajnu ulogu na taj oporavak.⁴⁹

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Europska komisija (2021). *Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_hr#potpora-oporavku-turizma-eu-a [05.06.2021]

Slika 9: Proljetna gospodarska prognoza Komisije

Izvor: Europska komisija (2021). *Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_hr#potpora-oporavku-turizma-eu-a [05.06.2021]

4.2.3. Učinkovitost potpora

Ugovoren je istoimeni projekt u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. i Potpore za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenim COVID-19 kojim su financirane isplate potpora za očuvanje radnih mjesta. „Projekt čiji je nositelj Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi se od 1.3.2020. do 30.11.2021. godine, a ukupna je vrijednost projekta 836.000.000,00 kn, od čega je do sada ovjeren 835.946.100,00 kn što čini 99,99% ugovorene vrijednost projekta.“⁵⁰ EU je financirao projekt s udjelom od 85% ili 710.600.000,00 kn.

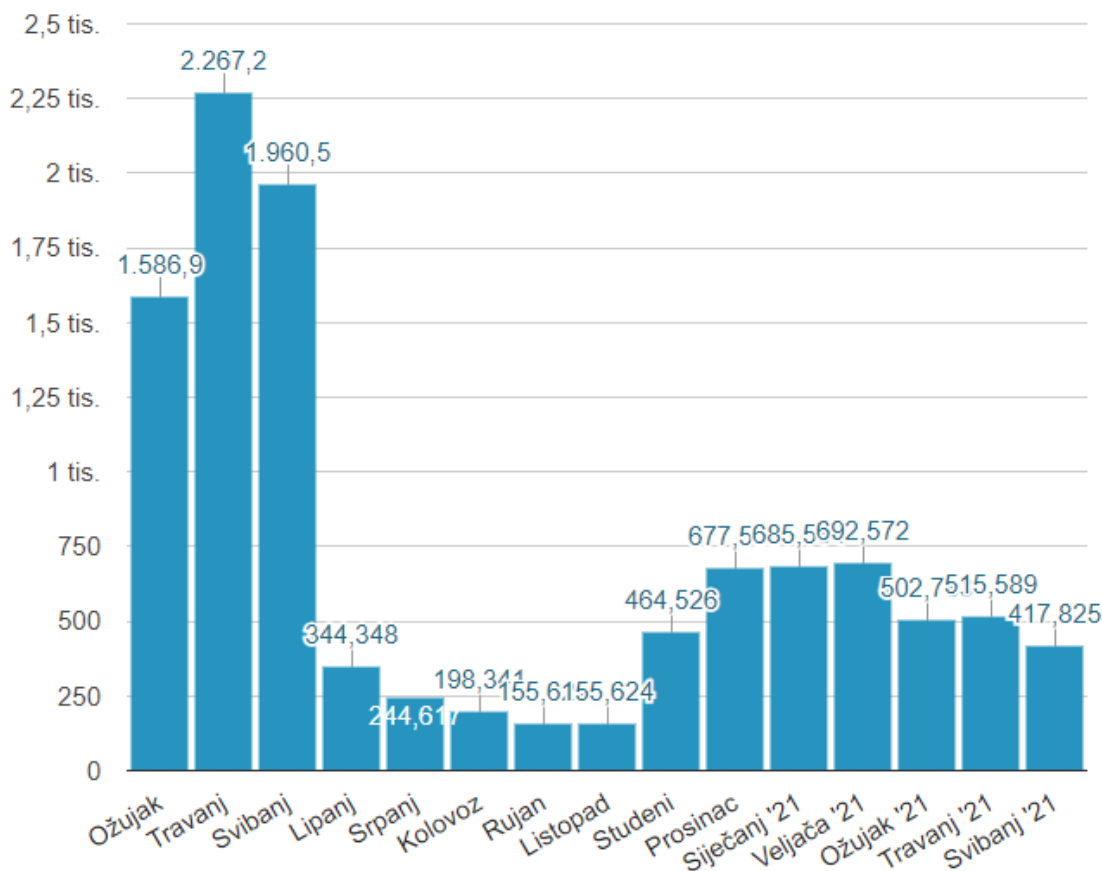
Zbog gospodarske situacije uzrokovane pandemijom koronavirusa, ova operacija kao cilj nastoji zadržati radna mjesta u djelatnostima kojima je pogođena ekonomska situacija te pružiti financijske pomoći ugroženim radnicima. Navedenom operacijom se namjeravalo spasiti 125.486 radnih mjesta tijekom navedenog razdoblja, rezultat projekta na dan 9. srpnja 2021. godine je 114.491 spašenih radnih mjesta kojima je prijetila nezaposlenost. Nadalje ću prikazati učinkovitost potpora za očuvanje radnih mjesta po kriterijima isplate potpora po mjesecima, broju

⁵⁰ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Financiranje potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenih COVID-19 (koronavirusom) iz ESF-a*. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/novosti-priopcenja/esf-financiranje-potpore-za-ocuvanje-radnih-mjesta.php> [10.09.2021.]

radnika u mjerama te udio isplata po veličini poduzetnika za razdoblje od ožujka 2020. do travnja 2021. godine.

U navedenom razdoblju od ožujka 2020. godine do svibnja 2021. godine ukupno je isplaćeno 11.054.880.619kn⁵¹

Slika 10: Isplate potpora za očuvanje radnih mjesta po mjesecima od ožujka 2020. do svibnja 2021. (u milijunima HRK)

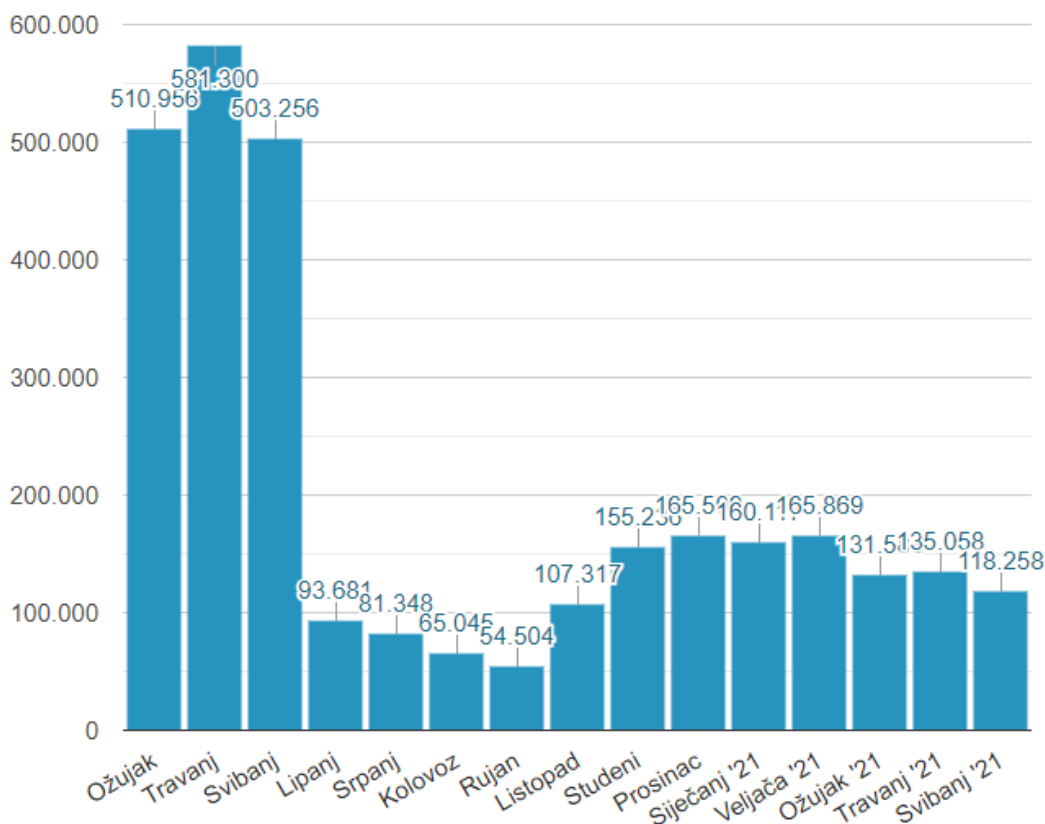
Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Skupna statistika isplata i radnika u potporama za očuvanje radnih mjesta - ožujak 2020. - svibanj 2021.* Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/korisnici-potpore/skupna-statistika-korisnici-potpore-ocuvanje-radnih-mjesta>

[06.09.2021.]

⁵¹ Ukupno isplaćeno uključuje isplate fiksnih troškova

Iz Slike 10 možemo vidjeti isplatu potpora za očuvanje radnih mjesta u posljednjih godinu dana i 3 mjeseca. Primjećujemo da je najviše isplaćeno u travnju i svibnju 2020. godine na samom početku pandemije i gospodarske krize, a najmanje i jednako u mjesecima rujnu i listopadu iste godine, to jest 155.624 HRK.

Slika 11: Broj radnika u mjerama potpora za očuvanje radnih mjesta po mjesecima od ožujka 2020. do svibnja 2021. Godine

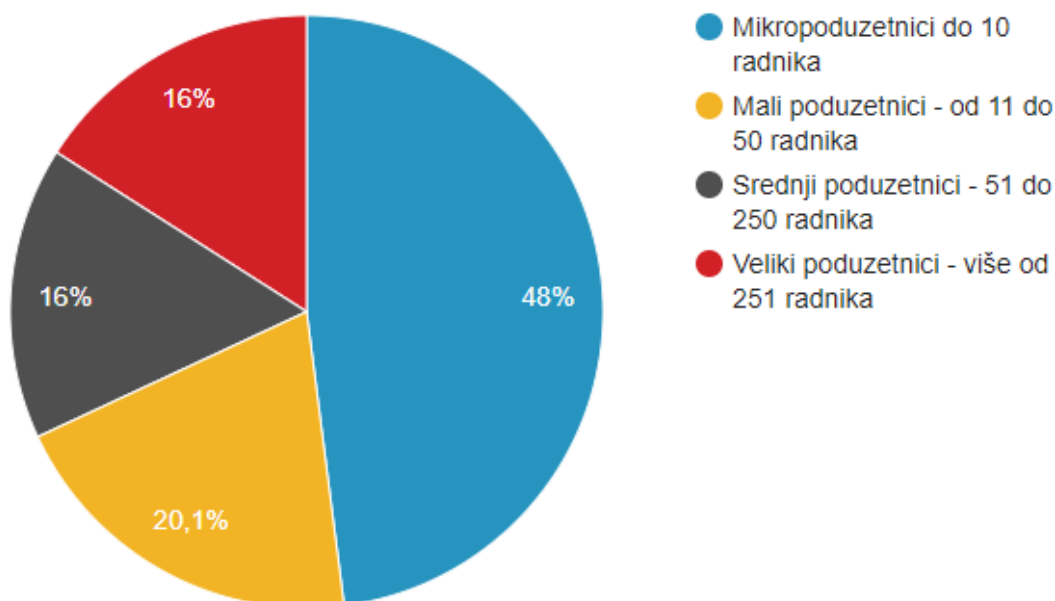
Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Skupna statistika isplata i radnika u potporama za očuvanje radnih mjesta - ožujak 2020. - svibanj 2021.* Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/korisnici-potpore/skupna-statistika-korisnici-potpore-ocuvanje-radnih-mjesta>

[06.09.2021.]

Na Slici 11 vidimo kako je u ožujku i travnju 2020. godine najveći broj radnika koristilo potporu, iako smo iz prethodne slike 10. vidjeli da je najviše novaca isplaćeno u travnju i svibnju iste

godine. Najmanji broj radnika koji su koristili potpore zabilježen je u rujnu 2020. godine i iznosi 54.505 radnika što je oko 10 puta manje radnika nego u travnju iste godine.

Slika 12: Udio isplata u HRK za razdoblje od ožujka 2020. do svibnja 2021. godine po veličini poduzetnika, skupno za sve mjere

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Skupna statistika isplata i radnika u potporama za očuvanje radnih mjesta - ožujak 2020. - svibanj 2021.* Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/korisnici-potpore/skupna-statistika-korisnici-potpore-ocuvanje-radnih-mjesta>

[06.09.2021.]

Iz Slike 12 vidimo kako su mikro poduzetnici koristili najviše potpora, čak 48% dok su slijedeći po redu mali poduzetnici koji zauzimaju 20,1%. Srednji i veliki poduzetnici imaju jednak udio od 16%.

4.3. Primjer poslovanja poduzeća "TIM ZIP d.o.o." pod utjecajem Covid-19

Dio ovog rada je i intervju proveden sa direktoricom ureda uprave poduzeća "TIM ZIP d.o.o.", koje spada među srednja poduzeća, o utjecaju pandemije COVID-19 na njihovo poslovanje.

4.3.1. Poduzeće TIM ZIP d.o.o.

TIM ZIP d.o.o. je privatno poduzeće formirano 1992. godine u Zagrebu čija su glavna djelatnost jesu tehnologije za pekarstvo, slastičarstvo i konditorstvo. Osim poslovanja u Zagrebu, proširili su svoje poslovanje u RH sa 5 podružnica u gradovima Varaždinu, Bjelovaru, Osijeku, Rijeci i Zadru. Također, odlučili su se proširiti i izvan RH te imaju sestrinsko poduzeće u susjednoj Bosni i Hercegovini s podružnicama u Sarajevu i Beogradu.

Poduzeće ima usku suradnju s više od 30 dobavljača opreme i strojeva kao i 10 dobavljača sirovina iz nekoliko europskih zemalja. Pomoću njihovih dobavljača, TIM ZIP isporučuje više od 3000 tona različitih sirovina na godišnjoj bazi. Kako poduzeće uspješno posluje veći dugi niz godina, iza njega se nalazi značajno iskustvo te su zaduženi za organiziranje brojnih stručnih događanja.

Poduzeće za cilj ima neprestano usavršavanje svojih radnika u prihvaćanju novih znanja i vještina i pružanje komplementnih i kvalitetnih usluga svojim poslovnim partnerima.⁵²

4.3.2. Utjecaj Covid-19 krize na poslovanje poduzeća

U samom početku, 2 tjedna nakon pojave pandemije, prva je značajna promjena bila smanjenje plaća svim zaposlenicima i menadžmentu. Plaće u smanjenom iznosu isplaćivane su zaposlenicima više od godinu dana te su tek sredinom 2021. godine vraćene na redovne iznose od povrata razlike za svo vrijeme smanjenja istih.

Sektor marketinga imao je najviše poteškoća u okviru svog poslovanja te se u tom odjelu prvo osjetio nedostatak prihoda. Naime, kako su oni poduzeće koje se bavi uvozom i izvozom iz Europske unije, regije i ponekad ostatka svijeta, oni svoje usluge i proizvode promoviraju putem sajмова. Iz opisanih mjera u ovom radu, znamo da su sajmovi dug period bili zabranjeni isto kao i putovanja preko granice što je znatno utjecalo na širenje njihove palete proizvoda i pronalaženje potencijalnih kupaca. Odjel marketinga se inače bavio organiziranjem raznih događaja (sajмова), no zbog obustave rada, morali su preraspodijeliti ljude. Zaposlenici iz

⁵² Službena stranica Timzip d.o.o. (2021). Dostupno na: <https://www.timzip.hr/tim-zip-danas/> [08.06.2021]

marketinga premješteni su na neke druge pozicije, od kojih se neki još uvijek nisu vratili na svoje radno mjesto budući da poduzeće ne posluje u punom obimu. Iako su imali mogućnost preraspodjele zaposlenih umjesto davanja otkaza, u njihovim podružnicama nije bilo prostora za preraspodjelu te je troje zaposlenih dobilo otkaz.⁵³

Veliki problem je nastao kod protoka robe, sirovina i strojeva. Oni su i dalje mogli uvoziti, ali se prolongirao dolazni put i do 10 dana, a svako kašnjenje isporuke značilo je gubitak za poduzeće.

Positivne promjene koje su nastale odnose se na brzo uspostavljenu organizaciju rada od kuće i uspješno osposobljavanje radnika za samostalan rad. Rad od kuće pridonio je smanjenju troškova poslovanja koji se odnosi prije svega na režijske troškove, ali to nisu uštede u količinama kao kod velikih poduzeća. Kao pozitivan učinak koji je primijećen u njihovom poduzeću, navodi i to što starije generacije zaposlenika koje nisu bile dovoljno informatički upućene, u novim uvjetima rada na to su jednostavno bili primorani. Za primjer navodi kako je njihov vozač morao izvaditi e-propusnicu putem stranice e-Građanin te se tako "računalno opismenio". Iako se poslovanje u većoj mjeri vratilo u normalu, neki novo usvojeni načini rada su se zadržali kao primjerice da i dalje sve sastanke održavaju putem platforme "Zoom".

Poduzeće TIM ZIP je osnivač udruge "Richemont klub" koji je također suočila s poteškoćama u poslovanju nastupanjem COVID-19 krize. Problem je nastao zbog nemogućnosti održavanja sastanaka s internacionalnim pekarama iz Europe te nemogućnosti naplaćivanja članarina od kojih udruge imaju primanja.⁵⁴

4.3.3. Korištenje potpora Vlade Republike Hrvatske i Europske Unije

Kao što je spomenuto u jednom od prethodnih poglavlja, poduzeće je imalo mogućnost zahtjevati pomoć RH kod sufinanciranja plaća za radnike, te su tu potporu iskoristili. Također su koristili olakšicu za plaćanje PDV-a, sve leasinge za vozni park su stavili 3 mjeseca na moratorij

⁵³ Katavić, I., Šimunić Rod, V., Konjevod, B. (2020). Poslovni modeli nakon COVID-19: postati bolji i uspješniji. *Obrazovanje za poduzetništvo*, 10 (2), str. 126-138. Dostupno na: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-90abd4ca-af8d-4fa5-98cd-b61a99150066> [13.09.2021]

⁵⁴ Službena stranica Richemont klub (2021). *O klubu*. Dostupno na: <https://richemont.hr/hr/hr-club> [12.07.2021]

i imali su mogućnost odgode plaćanja za 3 mjeseca režijskih troškova kao npr. vode, struje, plina.

Od banke koju koriste su dobili odgodu plaćanja kamata na kredite koje poduzeće ima. Također navodi kako su od HBOR-a zatražili i dobili kredit za projekte koje nisu uspjeli isposlovati. Za primjer navodi kako su to neke pekare s kojima nisu uspjeli sklopiti ugovore o prodaji opreme i strojeva zbog COVID-19 te kako su oni nabavljali iz Italije koja je u to vrijeme bila u totalnoj karanteni i nisu kupcima koji su već bili u procesu isporuke mogli garantirati kad će se proizvod isporučiti. Sve su mjere mogli povući i za svoje podružnice u susjednim zemljama.

Iduće ću usporediti 2019.godinu s COVID-19 godinom tj. 2020. godinom gledajući podatke iz Računa dobiti i gubitka za poduzeće Timzip d.o.o.

Slika 13: Račun dobiti i gubitka za razdoblje 2019. godine i 2020. godine za poduzeće Timzip d.o.o⁵⁵

6		7	8	11	12	19	20
2019/2020		KUMULATIV				DEKS KUMULATIV	
TVRTKA D.O.O.		PG		TG		11 / 7	12 / 8
		PG KUM NAT 01-06	PG KUM FIN 01-06	KUM NAT 01-06	KUM FIN 01-06	TG / PG	TG / PG
		kg	KN	kg	KN	kg	KN
1	POSLOVNI PRIHODI	1.766.025,00	35.659.531,22	1.845.723,30	29.146.235,89	105%	82%
2	PRIHODI OD PRODAJE ROBE	1.766.025,00	29.669.343,08	1.845.723,30	25.514.158,55	105%	86%
16	PRIHODI OD PRODAJE USLUGA		2.100.235,34		2.345.830,71		112%
22	PRIHODI OD PROVIZIJA ZA PRODAJU OPREME		1.982.000,88		166.052,20		8%
26	OSTALI POSLOVNI PRIHODI		1.907.951,92		1.120.194,43		59%
31	FINANCIJSKI PRIHODI		151.789,36		277.314,04		183%
35	OSTALI PRIHODI		29.553,41		11.871,20		40%
38	UKUPAN PRIHOD	1.766.025,00	35.840.873,99	1.845.723,30	29.435.421,13	105%	82%
39	POSLOVNI RASHODI		32.525.743,16		28.377.037,17		87%
44	FINACIJSKI RASHODI		524.186,83		1.141.334,17		218%
48	OSTALI RASHODI KOJI NE ULAZE U TROŠKOVE		0,00		0,00		
49	UKUPAN RASHOD		33.049.929,99		29.518.371,34		89%
50	TROŠKOV		10.430.595,08		9.650.706,29		93%
51	KNJIGOVODSTVENI RUC		13.221.539,08		9.567.756,08		72%
52	KNJIGOVODSTVENA BRUTO DOBIT / GUBITAK		2.790.944,00		-82.950,21		-3%
53	POREZ NA DOBIT (18%)		502.369,92		0,00		0%
54	KNJIGOVODSTVENA NETO DOBIT		2.288.574,08		-82.950,21		-4%
55	KOREKCIJA		0,00		0,00		
56	IZVJEŠTAJNI RUC		13.221.539,08		9.567.756,08		72%
57	IZVJEŠTAJNA BRUTO DOBIT / GUBITAK		2.790.944,00		-82.950,21		-3%
58	POREZ NA DOBIT (18%)		502.369,92		0,00		0%
59	IZVJEŠTAJNA NETO DOBIT		2.288.574,08		-82.950,21		-4%
60	DOSPJELA POTRAŽIVANJA		5.872.131,42		2.325.223,18		40%
66	BROJ RADNIKA		68		68		100%
67	EBIT (poslovni prihod minus poslovni rashod)		3.133.788,06		769.198,72		25%
68	EBITDA (EBIT plus Amortizacija)		3.326.204,65		1.080.162,05		32%
69	EBITDA marža (EBITDA / poslovni prihod)		9,33		3,71		40%
70	BRUTO PROFITNA MARŽA (bruto dobit / ukupan prihod)		7,79		-0,28		-4%
71	NETO PROFITNA MARŽA (neto dobit / ukupan prihod)		6,39		-0,28		-4%
72	BRUTO DOBIT / ZAPOSLENI		41.043,29		-1.219,86		-3%
73	BRUTO DOBIT / RUC		21,11		-0,87		-4%
74	RUC / UKUPAN PRIHOD	23,76	36,89	22,13	32,50	93%	88%
75	PRODANA KOLIČINA / RADNIK		25.970,96		27.142,99		105%
76	UKUPAN PRIHOD / RADNIK		527.071,68		432.873,84		82%
77	PRIHOD OD PRODAJE ROBE / KOLIČINA		16,80		13,82		82%
78	TROŠAK / KOLIČINA		5,91		5,23		89%
79	TROŠAK / UKUPAN PRIHOD		29,10		32,79		113%
80	TROŠAK / RUC		78,89		100,87		128%
81	DOSPJELA POTRAŽIVANJA / UKUPAN PRIHOD		16,38		7,90		48%

Izvor: Poduzeće Timzip d.o.o.

⁵⁵ PG=2019. godina, TG= 2020. godina (Covid-19 godina)

COVID-19 mjere za očuvanje radnih mjesta su korištene za 3.,4. i 5. mjesec 2020. godine, na ime:⁵⁶

- Pada prometa
- Otkazivanje rezervacija, evenata, kongresa, seminara...
- Otkazivanje ugovorenih poslova i narudžbi
- Ne mogućnosti isporuke robe i usluga kupcima (strojeva, alata, sirovina, servisi...)
- Ne mogućnost novih narudžbi robe i usluga.

Poduzeće je i samo podnijelo dio tereta za očuvanje radnih mjesta, Odlukom o smanjenju plaća za sve one koji su upućeni na rad od kuće za razdoblje 1.3.-1.8.2020. godine. u iznosu od 25%, a za Upravu u iznosu od 30%. Odlukom Uprave utvrđena je minimalna plaća od 4.500 kn.

Primljene potpore od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje evidentirane su u knjigovodstvu na ostalim poslovnim prihodima (klasa 7), dok su plaće radnika evidentirane u punom iznosu na poslovnim rashodima (klasa 4), naravno umanjene za onih 25%-30% prema odluci Uprave.

Analizirajući indekse 2019./2020. godine evidentno je količinsko povećanje prodaje od 5% koju nažalost ne prati i financijsko povećanje prihoda od prodaje robe. Kriza je utjecala na povećanje rizika poslovanja pa su kupci ne rijetko tražili dodatne rabate što se u konačnici vidi padom robnog RUC-a u 2020. godini. Na razini 6 mjeseci pad je u iznosu od 1,63% s obzirom da je u 2019. iznosio 23,76%, a u 2020. godini 22,13%. Replicirajući taj pad na prihod od prodaje robe iz 2019., dolazimo do nominalnog smanjenja RUC-a u iznosu od 483.610 kn. Iduće možemo primjetiti kako su prihodi od prodaje usluga u prvom tromjesječju također bili u padu, no čim se tržište malo revitaliziralo te bilo pod pritiskom nužnosti odlaska na intervencije kod kupaca pa se zbog toga stanje u prvih 6 mjeseci poboljšalo u odnosu na 2019. godinu. Prihodi od provizija su u drastičnom padu, investicije u velike projekte su zaustavljene, a kupci su otkazivali projekte ne znajući što će se dogoditi s pandemijom. Uslijed svega gore spomenutog, ukupan prihod je u padu za 18%. Troškovi u 2020. su niži u odnosu na 2019. godinu, većim dijelom zbog smanjenja plaće radnicima odlukom Uprave društva, no nedovoljno niži da bi poduzeće umanjilo utjecaj manjka RUC-a. Iz Slike 13 možemo vidjeti da je za prvih 6 mjeseci 2020. godine, unatoč 3-

⁵⁶ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Produženje mjere očuvanja radnih mjesta ožujak-travanj na ožujak-travanj-svibanj*. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/novosti-priopcenja/produzenje-orm-potpore-ozujak-travanj-na-svibanj.php> [04.06.2021]

mjesečnim potporama države, poduzeće ostvarilo gubitak od 83.000 kn u odnosu na proteklu 2019. godinu kad je evidentirana bruto dobit od oko 2.791.000 kn. Sposobnost poduzeća da zarađuje od redovnog poslovanja pala je za 75% što se vidi na EBIT-a pokazatelju.⁵⁷

⁵⁷ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Produženje mjere očuvanja radnih mjesta ožujak-travanj na ožujak-travanj-svibanj*. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/novosti-priopcenja/produzenje-orm-potpore-ozujak-travanj-na-svibanj.php> [04.06.2021]

5. ZAKLJUČAK

Poduzetništvo je vrlo dinamično i promijenljivo te se zbog toga mora neprestano modificirati prema promjenama na tržištu. Njegovu značajnost dokazuje izradba Strategije razvoja poduzetništva 2013.-2020. koja ima za cilj povećanje konkurentnosti malog poduzetništva u RH. Mala i srednja poduzeća, kao što je već spomenuto, čine najveći udio poslovanja u državi te su sve značajnija za gospodarstvo i socijalni značaj. Iako navedena poduzeća imaju pozitivan utjecaj na gospodarstvo, ono im ne vraća u istoj količini. Karakteristike poduzeća, koje čine starost i veličina istoga, pokazuju da je veća vjerojatnost da će velika poduzeća postići međunarodne poslovne aktivnosti.⁵⁸

COVID-19 kriza jedna je od rijetkih događaja u ekonomskoj povijesti koja nam omogućava uvid u efekte istovremenog zaustavljanja većine ekonomskih aktivnosti. U RH karantena je trajala par mjeseci, ali velika većina malih i srednjih poduzeća i dalje ima poteškoća s likvidnošću zbog navedenih mjera Stožera koje se i dalje donose i mijenjaju sukladno širenju virusa. Pošto su već mala, ne izvediva je prilagodba veličine smanjenjem troškova. Statistički podatci prikazuju kako je od sredine ožujka 2020. godine epidemija u velikoj mjeri smanjila hrvatsko gospodarstvo. Iz istih možemo vidjeti kako je treće tromjesečje iste godine bilo nešto bolje zbog smanjenja mjera no već se u četvrtom tromjesečju 2020. godine opet osjetio nagli pad u gospodarstvu. Početkom 2021. godine odobreno je cjepivo te trenutno traje faza procjepljivanja stanovništva što olakšava povratak poslovanja u normalu.

Iako su se poduzeća našla u velikim problemima, Vlada RH i Europska Unija omogućile su mnoge potpore kao pomoć u spašavanju poslovanja i radnih mjesta. Iz provedenih analiza mogu vidjeti kako su upravo te potpore najviše koristila mikro i mala poduzeća, a spašeno je čak 91% radnih mjesta do svibnja 2021. godine, što je pola godine prije kraja trajanja projekta.

U svrhu rada provedeno je primarno istraživanje na primjeru poduzeća TIM ZIP d.o.o. iz Zagreba. Konstantan porast cijena sirovina na svjetskom tržištu dovodi do povećanja cijene krajnjeg proizvoda čemu je u konačnici rezultat pad prodaje zbog smanjene kupovne moći kupca

⁵⁸ Mikić, M.; Primorac, D.; Milanović, B.M. (2019). Multidimensional Approach to the Role of Internal Business Factors in Internalization of manufacturing SME's. Dostupno u: Eurasian Business Perspectives, str. 164

ili smanjenje zarade prodavatelja do daljnjega odnosno pad RUC-a. Iz analize poslovanja mogu zaključiti kako investicijski sektor ovog poduzeća uvelike utječe na rezultate poslovanja te dok se ponovo ne pokrene investiranje u veće projekte neće biti promjena. Potpore koje je poduzeće koristilo su pozitivno utjecale na tekuću likvidnost i mogućnost isplate plaća radnicima u najtežim mjesecima te u konačnici i na smanjenje gubitka.

LITERATURA

1. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelji: Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u 2020*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja_2020.html [06.06.2021]
2. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Poslovni subjekti registracije i stečajevi*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]
3. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020). *Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje: Trgovina na malo u 2021. (travanj)*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/poslovni_subjekti.html [06.06.2021]
4. Ekonomska politika Hrvatske (2020). *Hrvatska poslije pandemije*. Zagreb: Hrvatsko društvo ekonomista. Dostupno na: http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/Ekonomska_politika_hrvatske_u_2021.pdf [10.05.2021]
5. Europska komisija (2021). *Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_hr#potpora-oporavku-turizma-eu-a [05.06.2021]
6. Europski revizorski sud (2020). *Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 mogla bi dovesti do povećanja gospodarskih razlika među zemljama EU-a*. Dostupno na: <https://www.eca.europa.eu/hr/Pages/NewsItem.aspx?nid=14887> [06.05.2021]
7. Europsko vijeće (2021). *10 koraka EU-a za borbu protiv bolesti COVID-19 i osiguravanje oporavka*. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/10-things-against-covid-19/> [05.06.2021]
8. Europsko vijeće (2021). *COVID-19: odgovor EU-a na gospodarske posljedice*. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/covid-19-economy/> [05.06.2021]

9. HAMAG BICRO (2021). *COVID-19 zajam za obrtna sredstva*. Dostupno na: https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/01/FI-COVID19_19-1-2021_za-web.pdf [04.06.2021]
10. Hrvatska Gospodarska Komora (2021). *Vodič za definiciju malog i srednjeg poduzetništva u natjecajima za dodjelu sredstava iz fondova EU*. Centar za EU. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/vodiczadefinicijumalogisrednjegpoduzetnistvaunatjecajimazadodjelusredstavaizfondovaeuhgkanaliza0120144457b5747dec0a7.pdf> [21.4.2021]
11. Hrvatska udruga poslodavaca (2020). *Program rada: Trendovi i izazovi hrvatskog gospodarstva i pogled poslodavaca u 2020. godini*. Dostupno na: <https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Ivana%20Zlatari%C4%87/programi/program-rada-hup-2020.pdf> [06.06.2021]
12. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Financiranje potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenim COVID-19 (koronavirusom) iz ESF-a*. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/novosti-priopcenja/esf-financiranje-potpore-za-ocuvanje-radnih-mjesta.php> [10.09.2021.]
13. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Potpore Skraćivanje radnog vremena/čekanje na posao*. Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/skracivanje-radnog-vremena-2021/> [04.06.2021]
14. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Produženje mjere očuvanja radnih mjesta ožujak-travanj na ožujak-travanj-svibanj*. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/novosti-priopcenja/produzenje-orm-potpore-ozujak-travanj-na-svibanj.php> [04.06.2021]
15. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Skupna statistika isplata i radnika u potporama za očuvanje radnih mjesta - ožujak 2020. - svibanj 2021*. Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/korisnici-potpore/skupna-statistika-korisnici-potpore-ocuvanje-radnih-mjesta> [06.09.2021.]
16. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022). *Program zadržavanja radnih mjesta-svibanj i lipanj 2022*. Dostupno na: <https://mjera-zrm.hzz.hr/program-zadrzavanja-radnih-mjesta-svibanj-lipanj-2022/> [17.07.2022.]

17. IUS-INFO (2020). *Odluke Stožera civilne zaštite RH u 2020. godini i relevantni propisi u uvjetima epidemije koronavirusa*. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376#velja%C4%8Da2020> [14.05.2021]
18. Kalogiannidis, S. , Chatzitheodoridis, F., Kontsas S. (2020). An Eclectic Discussion of the Effects of COVID-19 Pandemic on the World Economy During the First Stage of the Spread. *International Journal of Financial Research*, 11 (6), str. 137-153. Dostupno na: <https://www.sciedu.ca/journal/index.php/ijfr/article/view/18624/11974> [06.05.2021]
19. Katavić, I., Šimunić Rod, V., Konjevod, B. (2020). Poslovni modeli nakon COVID-19: postati bolji i uspješniji. *Obrazovanje za poduzetništvo*, 10 (2), str. 126-138. Dostupno na: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-90abd4ca-af8d-4fa5-98cd-b61a99150066> [13.09.2021]
20. Katusa, I. (2017). *Obilježja i značenje malih i srednjih poduzeća za hrvatsko gospodarstvo*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/agr:651> [06.05.2021]
21. Mikić, M.; Milanović ,B.M.; Bubaš, Z. (2021). *Enterpreneurial Orientation, Strategic Networking and Croatian SMEs preformance: A configurational approach*. Zagreb: Business Systems Research: International journal of the Society for Advancing Innovation and research in Economy (str. 236-252)
22. Mikić, M.; Primorac, D.; Novoselec, T.(2014). *Influence of financing source on the small business performance*. Zagreb: Books of proceedings, str. 283-294
23. Mikić, M.; Primorac, D.; Milanović, B.M. (2019). *Multidimendional Approach to the Role of Internal Business Factors in Internalization of manufacturing SME's*. Springer, Cham: Eurasian Business Perspectives, str. 155-167
24. Ministarstvo Zdravstva Republike Hrvatske (2020). *Odluka o proglašenju epidemije COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2*. Dostupno na: <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/2020%20CORONAVIRUS/ODLUKA%20O%20PROGLA%20ENJU%20EPIDEMIJE%20BOLESTI%20COVID-19.pdf> [14.05.2021]
25. Ministarstvo unutarnjih poslova; Ravnateljstvo civilne zaštite (2021). *Odluke Stožera civilne zaštite RH za sprječavanje širenja zaraze koronavirusa*. Dostupno na:

<https://civilna-zastita.gov.hr/odluke-stozera-civilne-zastite-rh-za-spreccavanje-sirenja-zaraze-koronavirusom/2304> [14.05.2021]

26. Narodne novine (2016). *Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva*. Zagreb: Narodne novine d.d., 29/02, 63/07, 53/12, 56/13, 121/16. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+poticanju+razvoja+malog+gospodarstva&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da> [21.4.2021]
27. Ploh, M. (2017). Ograničenja i mogućnosti financiranja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj. *Financije i pravo*, 5 (1), str. 79-106. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/185842> [22.4.2021]
28. Službena stranica Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva (2021). Dostupno na: <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2021/01/Izvjesce-2020-HR-web.pdf%20str.7> [21.4.2021]
29. Službena stranica Eurostat (2017). Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat> [21.4.2021]
30. Službena stranica Koronavirus Hrvatska (2020). *Potpora za očuvanje radnih mjesta*. Dostupno na: <https://www.koronavirus.hr/potpora-za-ocuvanje-radnih-mjesta-lipanj-2020/680> [04.06.2021.]
31. Službena stranica Koronavirus Hrvatska (2021). Dostupno na: <https://www.koronavirus.hr/> [06.05.2021]
32. Službena stranica Richemont klub (2021). *O klubu*. Dostupno na: <https://richemont.hr/hr/hr-club> [12.07.2021]
33. Službena stranica Timzip d.o.o. (2021). Dostupno na: <https://www.timzip.hr/tim-zip-danas/> [08.06.2021]
34. Stojčić, N. (2020). Učinci pandemije COVID-19 na izvoznu konkurentnost poduzeća prerađivačke industrije u Hrvatskoj. *Ekonomska misao i praksa*, 29 (2), str. 347-366. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=360825 [10.05.2021]
35. Vlada Republike Hrvatska (2021). *Ministarstvo poljoprivrede objavilo natječaje vrijedne 200 milijuna kuna*. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/ministarstvo-poljoprivrede-objavilo-natjecaje-vrijedne-200-milijuna-kuna/31759> [04.06.2021]

36. World Economic Outlook (2020). *The Great Lockdown*. Dostupno na:

<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

[12.07.2021]

37. Žager, K. (2013). *Osnovna obilježja i značaj malih i srednjih poduzeća u gospodarskom razvoju*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.

POPIS TABLICA

Tablica 1: Definiranje poduzeća prema kriteriju broja zaposlenih, godišnjem prometu i aktivni/dugoročnoj imovini.....	3
Tablica 2: Pregled projekcija svjetske ekonomije-stope ekonomskog rasta (%)-potencijalni utjecaj na svjetski output i na svjetsku trgovinu	12
Tablica 3: Popuštanje mjera Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske u 2020. godini.....	15
Tablica 4: Uvjeti odobravanja zajmova za obrtna sredstva od strane HAMAG-BICRO	28

POPIS SLIKA

Slika 1: Zaposlenost, ukupan prihod i izvoz u odnosu na veličinu poduzeća u 2018 i 2019. godini	5
Slika 2: Trenutno stanje zaraženih COVID-19 u RH	8
Slika 3: Realne stope rasta tromjesečnog BDP-a.....	20
Slika 4: Registracije poslovnih subjekata po djelatnostima NKD-A 2007.....	21
Slika 5: Stečajevi poslovnih subjekata po djelatnostima NKD-a 2007.	22
Slika 6: Nominalne stope promjene maloprodaje po trgovačkim strukturama u travnju 2021. mjesec/mjesec prethodne godine	23
Slika 7: Dolasci turista u komercijalnim smještajnim objektima u RH.....	24
Slika 8: Nominalne stope promjene prometa od uslužnih djelatnosti.....	25
Slika 9: Proljetna gospodarska prognoza Komisije	31
Slika 10: Isplate potpora za očuvanje radnih mjesta po mjesecima od ožujka 2020. do svibnja 2021. (u milijunima HRK).....	32
Slika 11: Broj radnika u mjerama potpora za očuvanje radnih mjesta po mjesecima od ožujka 2020. do svibnja 2021. Godine	33
Slika 12: Udio isplata u HRK za razdoblje od ožujka 2020. do svibnja 2021. godine po veličini poduzetnika, skupno za sve mjere	34
Slika 13: Račun dobiti i gubitka za razdoblje 2019. godine i 2020. godine za poduzeće Timzip d.o.o.....	38

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je Preddiplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Zagrebu, 2022.

Student/ica:

L. Rovis